

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Primož Kernc

Vloga participacije in motivacije v psihološkem opolnomočenju v spletnih skupnostih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Primož Kernc

Mentor: doc. dr. Gregor Petrič

Somentor: asist. dr. Andraž Petrovčič

Vloga participacije in motivacije v psihološkem opolnomočenju v spletnih skupnostih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Vloga participacije in motivacije v psihološkem opolnomočenju v spletnih skupnostih

Spletne podporne skupine so pomemben prostor, kjer se lahko srečujejo ljudje z različnimi težavami in jih v anonimnosti, ki jo omogoča splet, skupaj rešujejo in posledično tudi premagujejo. Preko participiranja v spletni podporni skupini lahko posamezniki pridobivajo občutek nadzora nad svojim življenjem, ki je del opolnomočenja. Osrednji pojem obravnave je opolnomočenje, in sicer se osredotočam na kolektivno razsežnost psihološkega opolnomočenja, njene dejavnike in izide. Pozornost namenjam kolektivnemu opolnomočenju zaradi tega, ker je to ena izmed manj raziskanih razsežnosti psihološkega opolnomočenja. Naloga prikaže, kakšno vlogo v opolnomočenju igra participacija in nekatere motive, ki ljudi spodbujajo h vključevanju v spletne podporne skupine. V empiričnem delu predstavim raziskovanje z analizo odgovorov anketiranih uporabnikov nekaterih spletnih podpornih skupin v Sloveniji. Hipoteze predvidevajo pozitivno povezanost med aktivno participacijo in kolektivnim opolnomočenjem ter med dosežkovno motivacijo in kolektivnim opolnomočenjem. Rezultati pokažejo nekatere pozitivne vplive, ki pa niso statistično značilni. Rezultati diplomske naloge odprejo pomembno področje raziskovanja, katerega glavni namen je prikazati, kakšne vplive in posledice ima sodelovanje v spletni podporni skupini za posameznikovo kolektivno opolnomočenje.

Ključne besede: kolektivno opolnomočenje, participacija, dosežkovna motivacija, spletne podporne skupine.

The role of participation and motivation in psychological empowerment in online communities

Online social support groups are an important place in which people with different problems can meet, solve and overcome issues in the anonymity provided by the web. By participating in online social support groups individuals can achieve a sense of control over their lives, which is a part of empowerment. The theoretical work is focused on the collective dimension of psychological empowerment, its factors and outcomes. I focus on collective empowerment because it is one of the less researched dimensions of psychological empowerment. This thesis also introduces the role of participation and defines motives, which drive people to participate in online social support groups. In the empirical part I analyze the responses from the surveyed users of different social support groups in Slovenia. The hypotheses suggest a positive connection between active participation and collective empowerment and also between achievement motivation and collective empowerment. The results show some positive influences, but they are not statistically significant. Results of the thesis open up an important area of research, the main purpose of which is to show the effects and outcomes of participation in online social support groups for the collective empowerment of individuals.

Key words: collective empowerment, participation, achievement motivation, online social support groups.

Kazalo

1	Uvod.....	5
2	Socialna opora v spletnih podpornih skupinah	7
3	Psihološko opolnomočenje.....	10
3.1	Kolektivno opolnomočenje.....	13
3.2	Kolektivno opolnomočenje v spletnih podpornih skupinah	18
4	Oblike participacije v spletnih podpornih skupinah in kolektivno opolnomočenje.....	19
4.1	Aktivna participacija.....	20
4.2	Pasivna participacija	21
4.3	Merjenje participacije	23
5	Motivacija v spletnih skupnostih in podpornih skupinah.....	23
5.1	Intrinzična motivacija	25
5.2	Dosežkovna motivacija.....	26
6	Hipoteze	28
7	Empirična raziskava	29
7.1	Vzorec in zbiranje podatkov.....	29
7.2	Preverjanje kakovosti merskega inštrumenta	30
7.2.1	Aktivna participacija	30
7.2.2	Kolektivno opolnomočenje	31
7.2.3	Potreba po moči.....	32
7.2.4	Potreba po dosežkih	32
7.2.5	Potreba po socialnih vezeh.....	34
7.3	Preverjanje hipotez in ugotovitve	35
8	Sklep.....	40
9	Literatura	42
	Priloga A: vprašalnik spletne ankete.....	48

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Primerjava različnih opredelitev in dejavnikov kolektivnega opolnomočenja	16
Tabela 7.1: Faktorske uteži indikatorjev kolektivnega opolnomočenja.....	31
Tabela 7.2: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po moči	32
Tabela 7.3: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po dosežkih.....	33
Tabela 7.4: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po socialnih vezeh	34
Tabela 7.5: Deskriptivna statistika spremenljivk kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih in pozitivne stimulacije (n = 44)	35
Tabela 7.6: Korelacijska matrika za spremenljivke aktivne participacija, kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih in pozitivne stimulacije (n = 44)	36
Tabela 7.7: Linearna regresija za spremenljivke aktivne participacije, kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih, pozitivne stimulacije, spola in starosti	36
Tabela 7.8: Koeficienti linearne regresijske analize	37

1 Uvod

Spletne podporne skupine so pomemben vir prejemanja in dajanja socialne opore, ki je kritičen vidik socialne interakcije. Preko participacije v spletnih podpornih skupinah se lahko posamezniki soočajo s svojimi težavami in jih s pomočjo drugih članov tudi lažje premagajo, kar posledično vodi v njihovo opolnomočenje. Uporabniki spletnih podpornih skupin lahko preko skupine razvijejo občutek pripadanja skupini, odkrivajo pomembne informacije, ki jim pomagajo pri reševanju problemov in ustvarjajo nove socialne stike (Tanis 2008). Zaradi tega je vloga kolektivnega opolnomočenja še toliko bolj pomembna. Namen diplomskega dela je raziskati, kako so motivi rabe spletnih podpornih skupin in participacija v njih povezani s kolektivno razsežnostjo psihološkega opolnomočenja.

Diplomsko delo raziskuje vprašanja opolnomočenja preko interneta. Opolnomočenje je pojem, ki se pojavlja v mnogih disciplinah, kot so psihologija, politična teorija, sociologija, izobraževalne študije, ženske študije, zdravstvo in skupnostna psihologija. Je pojem, ki je močno vezan na koncept moči ter njeno spreminjanje, pridobivanje in izgubljanje (Hur 2006). V različnih disciplinah se opolnomočenje obravnava drugače. Tako se npr. v politologiji obravnava kot proces dajanja moči ljudem (Nelson v Hur 2006), osredotočanje na raziskovanje socialnega položaja manj privilegiranih skupin (Weissberg v Hur 2006) in krepitev intelektualnih sposobnosti za vključevanje v politiko. V zdravstvu se opolnomočenje obravnava kot način prevzema nadzora nad boleznijo in pacientovim posledičnim občutkom samozadostnosti (van Uden-Kraan in drugi 2008). Opolnomočenje tako ni pojem, ki bi se ga dalo zajeti z eno samo definicijo. V diplomskem delu se bom osredotočil na kolektivni vidik opolnomočenja, ki je ena izmed dimenzij psihološkega opolnomočenja. Kolektivno opolnomočenje se ukvarja s posameznikovim sodelovanjem v skupini in posledicami, ki jih prinese (npr. občutek pripadanja skupini). Kolektivno opolnomočenje je ena izmed manj raziskanih razsežnosti psihološkega opolnomočenja, zato se je pomembno poglobiti v množico teorij in definicij, ki kolektivno opolnomočenje opredeljujejo. Med temi teorijami bom poskušal odkriti njihovo rdečo nit in skupne značilnosti. Predstavil bom poglede različnih avtorjev, ki nakažejo nekatere dejavnike, procese in izide kolektivnega opolnomočenja, sam pa bom poskušal izluščiti enotno pojmovanje kolektivnega opolnomočenja in to prenesti na kontekst mojega raziskovanja, ki ga predstavljajo spletne podporne skupine. Raziskovanje kolektivne razsežnosti psihološkega opolnomočenja na

primeru spletnih podpornih skupin je pomembno, saj lahko ljudje v spletnih podpornih skupinah hitro odkrijejo druge posameznike, ki se soočajo z enakimi problemi in jih preko medsebojne interakcije lažje prebrodijo (Tanis 2008).

Na osnovi razčlenitve in razumevanja fenomena kolektivnega opolnomočenja v spletnih podpornih skupinah je namen diplomskega dela raziskati tudi vpliv participacije in dosežkovne motivacije na kolektivno opolnomočenje. Participacijo lahko vključuje aktivne in pasivne oblike delovanja posameznikov v spletnih skupnostih (Preece in drugi 2003). Aktivna participacija se nanaša predvsem na delovanje uporabnikov, ki v spletni skupnosti pogosto sodelujejo (objavljajo sporočila), medtem ko so pasivni uporabniki večinoma opredeljeni le kot bralci vsebin. Med obema skupinama so prisotne razlike, za katere domnevam, da imajo posledično tudi različne vplive na kolektivno opolnomočenje. Že samo branje in spremljanje skupine lahko v pasivnem uporabniku razvije občutek pripadnosti skupini (van Uden-Kraan in drugi 2008), medtem ko Barak in drugi (2008) govorijo o psihološkem vplivu pisanja (aktivnega sodelovanja) v spletnih podpornih skupinah. Participacija je tako pomemben dejavnik merjenja posameznikove vključenosti v skupino, ki ima lahko vpliv na opolnomočenjski proces.

Obenem bom poleg participacije predstavil še različne motive posameznikov v spletnih podpornih skupinah in nakazal njihovo povezavo z dosežkovno motivacijo, ki jo sestavljajo različne potrebe, kot so potreba po moči, socialnih vezeh in dosežkih. Pregledal bom nekaj pogostih motivov in potreb za sodelovanje posameznikov v spletnih skupnostih in natančneje v spletnih podpornih skupinah. Raziskovanje teh motivov mi bo ponudilo odgovor na vprašanja, zakaj se uporabniki vključujejo v tovrstne skupine in kakšne so posledice tega vključevanja za kolektivno opolnomočenje. Povezavo med motivacijo, participacijo in kolektivnim opolnomočenjem bom predstavil v kontekstu spletnih podpornih skupin.

V empiričnem delu bom na podlagi teoretičnih izhodišč raziskal povezanost med participacijo, dosežkovno motivacijo in kolektivnim opolnomočenjem. Primarno zbiranje podatkov je bilo opravljeno na sedmih spletnih podpornih skupinah, na katerih bom raziskal, kako so omenjeni pojmi medsebojno povezani. Predstavljena bo empirična raziskava, kjer bom z različnimi multivariantnimi analizami preveril kakovost merskih inštrumentov in nato z nadaljnjimi statističnimi postopki preveril hipoteze. V zaključku bom predstavil svoje ugotovitve in implikacije za nadaljnje raziskovanje.

2 Socialna opora v spletnih podpornih skupinah

Spletna podporna skupina lahko zavzema številne oblike. V njeni najbolj preprosti obliki je to skupina, ki je organizirana okoli seznama e-poštnih naslovov, ki se jih lahko uporabi za pošiljanje elektronskih sporočil. V bolj centralizirani in pogosti obliki te skupine temeljijo na različnih oblikah diskusijskih spletnih forumov, kjer lahko člani prebirajo objavljene vsebine drugih članov in se na njih (če le tako želijo) tudi odzovejo (Tanis 2007). Aktivna participacija na teh forumih ni potrebna, zato lahko ljudje te forume obiskujejo tudi brez potrebe po prispevanju lastnega mnenja. Spletni forumi so tako lahko dostopni prostori, kjer lahko ljudje dajejo in prejemajo socialno oporo ter brskajo skozi vsebino in iščejo informacije, ki jih potrebujejo.

Spletna podporna skupina je prostor, kjer lahko posameznik poišče informacije, sodeluje z drugimi uporabniki, deli svoje izkušnje itd. Vse to se dogaja pod okriljem opolnomočenjskega procesa, ki je sestavljen iz več komponent. To so: izmenjava informacij, emocionalna opora, iskanje potrditve, deljenje izkušenj, pomaganje drugim, sklepanje novih stikov in tudi zabava. Ti procesi vodijo v izide opolnomočenja, kot so boljše počutje, večja informiranost, izboljššan nadzor nad problematično situacijo, povečana samozavest, izboljšanje socialnega stanja in možnosti kolektivne akcije (van Uden-Kraan in drugi 2009).

Socialna opora igra veliko vlogo v vsakdanjem življenju ljudi in prispeva tako k mentalnemu kot tudi fizičnemu zdravju ljudi. Socialna opora je opora, ki jo ponujajo ljudje v kontekstu medosebnih odnosov (Hirsh v Cooke in drugi 1988, 211). Bolj eksplicitno definicijo ponuja House (1981), ki socialno oporo definira kot štiri razrede potencialne opore: (1) emocionalna opora (ljubezen, zaupanje, skrb, empatija ipd.), (2) instrumentalna opora (pomoč v denarju, delu ali kakršnakoli direktna pomoč), (3) informacijska opora (nasveti, napotki, informacije ipd.) in (4) ocenjevalna opora (omogoča družbeno primerjavo ter samo refleksijo). Podobno definirata tipe socialne opore tudi Hlebčeva in Kogovškova (2003), ki odkrijeta štiri večje skupine: instrumentalna, informacijska, emocionalna opora in druženje (socialna opora v obliki neformalnega druženja). Izmenjava socialne opore naj bi bila učinkovita v zmanjševanju stresa, zmanjševanju občutka osamljenosti in izolacije, pridobivanju znanja in informacij ter učenju spoprijemanja z nastalimi situacijami. Socialna opora je lahko videna kot komunikacijski proces in se ljudem pomaga soočati z negotovostmi in na ta način

zagotavlja njihovo dobrobit (Albrecht in Adelman v Tanis 2007, 139). V spletnih podpornih skupinah sta največkrat prisotni predvsem informacijska in emocionalna opora (Coulson in Malik 2012). Instrumentalna opora po navadi ne more potekati samo preko komunikacijskih kanalov, ampak zahteva fizično soprisotnosti, zato ne pride velikokrat do izraza, saj bi to pomenilo dejanski fizični kontakt med uporabniki spletne podporne skupine. Informacijska opora nudi članom spletne podporne skupine praktične informacije in znanje o njihovi situaciji, obenem pa nudi tudi zgodbe in izkušnje članov. Spletne podporne skupine so velikokrat sestavljene iz t. i. izkušenjskih strokovnjakov, ki so pomembni viri informacij, saj nudijo izkušnje in nasvete »iz prve roke« (Tanis 2008). Primarna funkcija informacijske opore je, da si posameznik razširi bazo znanja in pridobi nadzor nad svojo situacijo. Emocionalna opora se nanaša predvsem na medsebojno razumevanje pripadnikov skupine, kar vključuje prikazovanje sočutja do sočlanov. Empatija v emocionalni opori igra osrednjo vlogo in se nanaša na sposobnost identifikacije s situacijo in čustvi nekega drugega človeka. Empatija lahko gradi občutek zaupanja in pripadanja v skupini ljudi ter potencialno vodi v zmanjšan občutek izolacije in višjo zaznavo socialne opore (Coulson in Malik 2012). Emocionalna opora se izkaže še posebej pomembna v primerih, ko se ljudje počutijo, kot da so v brezizhodni situaciji. Prav tako ima lahko diskusija o travmatičnih izkušnjah terapevtski efekt, saj del emocionalnih in socialnih problemov izvira iz občutka, da posameznik nima nikogar, ki bi mu prisluhnil (Braithwaite in drugi v Tanis 2007, 141).

Ljudje, ki sodelujejo v spletnih podpornih skupinah, so ljudje, ki drugače ne bi prosili za pomoč oz. bi zanjo prosili veliko težje (Tanis 2008). Zaradi odstranitve geografskih in časovnih ovir se lahko ljudje (npr. s težavami pri premikanju) veliko lažje lotijo reševanja svojih problemov kar preko spleta. Posamezniki, ki živijo z bolezenskimi duševnimi stanji, ki so dojemana kot sramotna ali stigmatizirana, se veliko lažje sporazumevajo preko spletne podporne skupine, saj se v njej počutijo varnejše in udobneje (Mo in Coulson 2010). V spletno podporne skupine se odpravljajo z namenom, da spoznajo ljudi, ki se soočajo s podobnimi težavami, in si tako širijo svoja poznanstvena omrežja. Spletna podpora jim omogoča spoznavanje ljudi, ki jih drugače ne bi spoznali. Ljudje s hudimi boleznimi, prirojenimi napakami, različnimi poškodbami ali pa le sramežljivi ljudje tako dobijo priložnost, da se, ne glede na geografski prostor in časovni pas, udeležijo pogovora z drugimi, saj jim je lahko v veliko pomoč (Tanis 2007). Odkrivanje ljudi s podobnimi težavami je velika motivacija, ki žene ljudi v spletne podporne skupine. Občutek, da je uporabnik našel mesto, v katerega spada, je še posebej pomemben za osamljene ali izolirane ljudi, ki v

»offline« razmerjih ne najdejo sreče. V spletnih podpornih skupinah se naučijo pridobivati informacije, kako se spopadati s svojo situacijo, odkrivajo občutek varnosti in njihovega mesta v družbi, še bolj pomembno pa je, da si izmenjujejo socialno oporo (Tanis 2007).

Računalniško posredovano komuniciranje (RPK) ponuja možnost lažje izmenjave socialne opore zaradi treh kritičnih lastnosti. To so anonimnost, tekstovna narava interakcije in neoviranost s časom ali krajem (Tanis 2007). Na spletnih forumih običajno ni treba razkriti svojega imena ali drugih osebnih podatkov. Obiskovalci oz. člani foruma si svoj vzdevek prosto izberejo. Pod krinko anonimnosti lahko uporabniki iskreno izrazijo svoja občutja in mnenja. Še posebej je anonimnost pomembna, ko je posameznikovo stanje v družbi stigmatizirano ali je njegova trenutna situacija posledica ilegalnega vedenja. Tekstovna narava RPK pomeni, da komuniciranje na forumih pretežno poteka v pisni in asinhroni obliki. Ta omogoča uporabnikom, da previdno in počasi napišejo svoje sporočilo in brez strahu, da bi jih kdorkoli prekinil (Tanis 2008). Obenem so raziskave pokazale, da pisanje na različnih spletnih mestih omogoča lažje soočanje z lastnimi čustvi (Barak in drugi 2008). Tretja lastnost RPK omenja neoviranost posameznika s časom in krajem, kar pomeni, da lahko posamezniki dostopajo do podporne skupine kjerkoli in kadarkoli oz. v času, ki je njim osebno kar najbolj ustrezen. Obenem pa participacija v spletnih skupinah ni geografsko omejena, kar pomeni, da člani načeloma lahko prihajajo iz celotnega sveta in sestavljajo heterogeno mešanico članov (Coulson in Malik 2012).

Spletne podporne skupine lahko igrajo pomembno vlogo v procesih opolnomočenja, saj preko nudenja emocionalne in informacijske opore pomagajo ljudem soočati se s težavami. S sodelovanjem v spletni podporni skupini poskušajo ponovno pridobiti nadzor nad življenjem in obenem razviti občutek pripadanja skupini ter skleniti kakšno novo medosebno vez (van Uden-Kraan in drugi 2009).

3 Psihološko opolnomočenje

V splošnem je opolnomočenje proces pridobivanja vpliva nad pomembnimi dogodki in njihovimi izidi v življenju posameznikov ali skupin (Fawcett in drugi v Foster-Fishman in drugi 1998, 2). Opolnomočenje je definirano tudi kot mehanizem, skozi katerega ljudje pridobijo večji nadzor nad svojim življenjem. Pojem vključuje tudi posameznikovo kritično zavedanje svojega sociopolitičnega okolja in demokratično participacijo znotraj skupnosti (Perkins in Zimmerman v Peterson in drugi 2005, 234). Opolnomočenje lahko poteka na več ravneh, in sicer na organizacijski, skupnostni ali individualni ravni (Speer 2000).

Na organizacijski ravni je opolnomočenje močno povezano z organizacijami, ki ljudem ponujajo priložnost za osebno rast in možnosti dostopanja do odločitvenih procesov. Te organizacije so kooperativno nadzorovane s strani njenih članov, ki skupaj delujejo za uspešno izvedbo njenih ciljev (Crowfoot v Zimmerman 1995, 4). Opolnomočene organizacije so tiste organizacije, ki imajo možnost vplivati in nadzorovati svoja okolja ter obenem vplivati tudi na distribucijo socialnih in ekonomskih sredstev. Posamezniki lahko v okviru teh organizacij preko participacije razvijejo občutek osebne učinkovitosti in pridobijo različne vodstvene sposobnosti (Zimmerman 1995). Osebe, ki delujejo v taki organizaciji, lahko preko razvijanja svojih sposobnosti in preko participacije v različnih odločitvenih procesih postanejo opolnomočene. Hkrati v zameno iste osebe opolnomočijo samo organizacijo, ki zaradi njih bolje deluje pri zastavljenih ciljih v njihovem fizičnem, socialnem in ekonomskem okolju (Zimmerman 1995).

Lokalna skupnost je po Zimmermanu (1995) skupina posameznikov in organizacij, ki to skupnost sestavljajo. Posamezniki v tej skupnosti preko dela ustvarjajo spremembe znotraj skupnosti in vplivajo na javne politike. Obenem organizacije vplivajo na osebe v tej skupnosti in na razdelitev njihovih sredstev. Na koncu verige pa skupnost vpliva tako na posameznike kot tudi na organizacije preko odpiranja možnosti dostopa do socialnih, političnih in ekonomskih sredstev. Tako je opolnomočenje v skupnosti povezano tudi z opolnomočenjem na organizacijski in individualni ravni. Opolnomočena skupnost je tista skupnost, v kateri posamezniki in organizacije skupaj uporabljajo svoje sposobnosti in sredstva v kolektivnem prizadevanju, ki vodi do uresničevanja potreb vseh vključenih (Gershick in drugi v Zimmerman 1995, 5).

Tretja raven opolnomočenja je individualna raven. Na individualni ravni se opolnomočenje nanaša na posameznikovo doživljanje osebne rasti kot posledice razvijanja njegovih sposobnosti in njegove bolj pozitivne samodefinicije (angl. self-definition) (Staples v Barak in drugi 2008, 1869). Poudarek opolnomočenja na individualni ravni je predvsem na procesu spreminjanja samozaznave posameznika, zato je pomemben izraz »občutek opolnomočenja«, ki kot ključni dejavnik opolnomočenja izpostavlja mentalno stanje posameznika in ne objektivni oz. dejanski izraz opolnomočenja (Barak in drugi 2008). Na individualni ravni je lahko zato opolnomočenje opredeljeno tudi kot psihološko opolnomočenje. Nanaša se predvsem na intrapersonalne lastnosti, kot so motivacija, samozaznava in nadzor nad svojim življenjem (Peterson 2005). Nekatere druge konceptualizacije individualnega opolnomočenja poudarjajo tudi razvijanje osebne moči in interakcijskih sposobnosti ter se osredotočajo na pojem »naučene nemoči«, ki se nanaša na posledice izgube nadzora nad življenjskimi dogodki (Speer 2000).

Psihološko opolnomočenje je del področja psihologije skupnosti (Lounsbury in Mitchell 2010). To je mešanica socialne psihologije, političnih znanosti in razvijanja skupnosti. Pristop tovrstne psihologije ni samo individualističen in pozitivističen, ampak se osredotoča na perspektivo, v kateri proučuje razmerje med posameznikom in različnimi socialnimi strukturami, ki sestavljajo njihovo skupnost (npr. družine, soseske, službe itd.). Ljudi preučuje v kontekstu njihove kulture, zgodovine, geografije, ekonomije in družbe. Glavne točke raziskovanja so opolnomočenje, samopomoč, medsebojna pomoč, občutek skupnosti, socialna podpora in promocija zdravja (Lounsbury in Mitchell 2010). Naloga psihologije skupnosti je torej pomagati relativno nemočnim, da zopet pridobijo nadzor nad svojim okoljem in nad svojim življenjem, tako da promovira individualno rast, preprečuje socialne in mentalne probleme, preden se začnejo, pripravlja takojšnje intervencije tam, kjer so potrebne, in omogoča ljudem, da živijo kot opolnomočeni posamezniki, ki prispevajo k svoji skupnosti (Levine in drugi 2005).

Psihološko opolnomočenje je definirano kot posameznikov občutek večjega nadzora nad lastnim življenjem, ki ga doživljajo kot člani skupine ali organizacij (Rissel 1994). Zimmerman in Rappaport (v Rissel 1994) ga opisujeta tudi kot občutek osebne kompetence oz. sposobnosti in želje po spremembah v javni domeni. Psihološko opolnomočenje zavzema različne oblike za različne ljudi. To pomeni, da osebnostne lastnosti posameznikov vplivajo na proces in pomen psihološkega opolnomočenja. Obenem je psihološko opolnomočenje

močno odvisno od konteksta – različna okolja, v katerih živijo in delujejo ljudje, modificirajo obliko psihološkega opolnomočenja (Speer 2000).

Psihološko opolnomočenje je sestavljeno iz treh komponent. To so intrapersonalna, vedenjska in interakcijska komponenta (Zimmerman in Zahniser v Speer 2000, 52). Na intrapersonalni ravni se opolnomočenje nanaša na posameznikovo samozaznavo, kar vključuje koncepte, kot so nadzor nad svojim življenjem, motivacije nadzora in dojemanje lastnih sposobnosti (Zimmerman in Zahniser v Speer 2000, 52). Samozaznava je kritičen dejavnik, saj ljudem omogoča iniciativo, da se vključujejo v proaktivnih dejavnostih, potrebnih za doseg ciljev (Peterson 2005). Vedenjska komponenta se osredotoča na dejanja, ki so potrebna, da se izpolnijo potrebe v specifičnih kontekstih. Glede na kontekste se vedenjska komponenta izraža v posameznikovi sposobnosti prilagajanja različnim okoljem, da se izpolnijo njegovi cilji (npr. sodelovanje v prostovoljni organizaciji za izpolnitev nekega družbenega cilja) (Zimmerman v Speer 2000, 52). Interakcijska raven govori o posameznikovi sposobnosti, da razvija kritično razumevanje dejavnikov, ki oblikujejo okolje, in metode ter znanje o sredstvih, ki povzročajo socialne spremembe. V interakcijski komponenti pomembno vlogo igrajo raznovrstne družbene skupine. Tako lahko pri interakcijski komponenti prepoznamo nekatere vzporednice s kolektivno stranjo opolnomočenja. Poudarja se pomembnost delovanja posameznika preko organizacije ali skupine in razvijanje interpersonalnih stikov zato, da le-ta postane opolnomočen. Razumevanje vloge skupin in interpersonalnih razmerij je eden izmed kritičnih dejavnikov v razumevanju psihološkega opolnomočenja.

Na opolnomočenje lahko gledamo kot na proces ali kot na izid (angl. outcome). Kot proces je opolnomočenje nepredvidljivo, ki se v različnih časih ter krajih precej spreminja (Hur 2006). Kot glagol »opolnomočiti« je ta pojem proces, preko katerega ljudje dobivajo nadzor nad svojim življenjem in naposled postajajo opolnomočeni. Pomembno je, da se pojem opolnomočenja razume kot proces, v katerem se posameznikom omogoča, da si lahko pridobijo nadzor in moč skozi svoj lasten trud. Tako ne moremo opolnomočenja kar dati, saj se ga lahko le omogoči skozi posameznikov lasten proces pridobivanja sposobnosti in sredstev, potrebnih za življenjske spremembe (Zimmerman in drugi 1995).

Opolnomočenje lahko razumemo tudi kot izid, saj se da rezultate opolnomočenja izmeriti. V tem primeru je opolnomočenje mišljeno predvsem kot izid procesa opolnomočenja. Izid je lahko merjena spremenljivka, ki nam poroča o uspešnosti opolnomočenjskega procesa.

Rezultat procesa je izid opolnomočenja, torej izpolnitev posameznikovega cilja in sposobnost, da naučene sposobnosti aplicira tudi v druga področja (npr. organizacijska ali skupnostna) (Zimmerman in drugi 1995). Izidi lahko variirajo in so odvisni od okoliščin. Nekdo lahko izid opolnomočenja doživi v eni situaciji in času, nekemu drugemu pa sta bila ta situacija in čas popolnoma tuja in se ne zgodi enak izid (Laverack in Wallerstein 2001). Opolnomočenje je tako proces kot tudi izid. Opolnomočenje je proces pridobivanja nadzora in moči, katerega izid je opolnomočen posameznik (to je posameznik z večjim občutkom nadzora). To lahko nazorno prikažemo na primeru posameznika z boleznijo, ki v podporni skupini počasi pridobiva informacije, emocionalno podporo, naveže stik z ljudmi in se z njimi identificira, postane član skupine ter preko tega procesa pridobi občutek nadzora nad svojim trenutnim stanjem. Proces vključevanja v skupino in pridobivanja informacij se kaže v njegovem (večjem) občutku nadzora. Prav tako so pomembni tudi dejavniki, ki pripeljejo do začetka opolnomočenskega procesa. Hur (2006) ter Boehm in Stapples (2004) odkrijejo dejavnike potrebe po moči in potrebe po socialnih vezeh, medtem ko Chesler in Chesney (v Zimmerman 1995) odkrijeta vpliv participacije v skupinah samopomoči in ga razlagata kot enega izmed najpomembnejših dejavnikov, ki sprožijo opolnomočenski proces (razvijanje socialnega omrežja, deljenje informacij, razvijanje novih sposobnosti). Pomembnost participacije v kolektivnem opolnomočenju odkrijejo tudi Hur (2006), Boehm in Stapples (2004) in Zimmerman (1994).

3.1 Kolektivno opolnomočenje

Kolektivno opolnomočenje je pojem, ki nima enotne opredelitve. Med različnimi avtorji se opredeljuje predvsem iz dveh vidikov, in sicer iz vidika občutka psihološkega kolektivnega opolnomočenja in iz vidika kolektivnega opolnomočenja kot posledice kolektivnih akcij (torej dejanskih fizičnih posledic). Za namen diplomskega dela je pomemben predvsem psihološki vidik, ki govori o posameznikovem sodelovanju v skupnosti in posledičnem občutku psihološkega opolnomočenja in ne o dejanjih, ki vodijo do opolnomočenja, ki predstavlja rezultat.

Za opredelitev kolektivnega opolnomočenja je treba povedati, v kakšnem kontekstu prihaja do izraza. Kolektivno opolnomočenje se po navadi odvija znotraj skupnosti. Skupnost je domena, ki ima več elementov. To so: (1) članstvo v skupini (ta daje občutek identitete in pripadanja), (2) skupni simboli (podoben jezik, rituali), (3) skupne vrednote in norme, (4) vzajemni vpliv

(člani skupnosti medsebojno vplivajo eden na drugega), (5) skupne potrebe in (6) skupna emocionalna povezava. Skupnost je lahko geografsko vezana ali pa tudi ne (Zimmerman in drugi 1994).

Po Zimmermanu (1994) je kolektivno opolnomočenje združitve vseh treh ravni opolnomočenja (individualne, organizacijske in skupnostne), ki so medsebojno povezane in vplivajo druga na drugo. Predvideva se, da spremembe na eni ravni opolnomočenja vplivajo tudi na obe drugi ravni. Določena akcija na skupnostni ali organizacijski ravni pozitivno vpliva na posameznika, ki dobi občutek večjega nadzora in posledično tudi občutek opolnomočenja. Zimmerman (1994) kolektivno opolnomočenje opredeli preko dveh kritičnih razsežnosti. Prva razsežnost je grajena na podlagi pojma kritične zavesti (angl. critical consciousness). Ta vsebuje več lastnosti. To so: (1) identifikacija s skupino in občutek deljene usode s skupino, (2) kritično zavedanje socialnih in ekonomskih sistemov ter (3) občutek osebne in kolektivne zmožnosti. Kritična zavest postavlja posameznika v ospredje konteksta skupnosti, kjer lahko razvija svoje osebne lastnosti in sposobnosti. Druga razsežnost se osredotoča na prisotnost in uporabo sredstev oz. osebne sposobnosti in dostop do organizacijskih, socialnih in ekonomskih sredstev (Zimmerman 1994). Proces posameznikove identifikacije s skupino, razvijanje njegove sposobnosti in uporaba različnih sredstev vodijo v rezultat občutka nadzora nad svojim življenjem. V Zimmermanovem razumevanju se jasno vidi, da je kolektivno opolnomočenje opredeljeno kot proces ali kot izid oz. je kar proces in izid obenem. Ključni dejavnik, ki vpliva na kolektivno opolnomočenje, je v tem primeru participacija, skozi katero člani sodelujejo v skupnosti in se posledično vedno bolj identificirajo s skupino, razvijajo svoja kritična mišljenja in pridobivajo nove družbene resurse v obliki novih medosebnih povezav.

Po Huru (2006) je kolektivno opolnomočenje proces, v katerem se posamezniki združujejo, pomagajo drug drugemu, se skupaj učijo in razvijajo nove sposobnosti za kolektivne akcije. (Boehm in Staples v Hur 2006, 530). Kolektivno opolnomočenje se najbolje razvija v primeru, ko se ljudje združijo z namenom premagati skupne ovire in doseči nekatere socialne spremembe (Staples v Hur 2006, 533). Prav tako kot v Zimmermanovi definiciji je tudi tukaj ena izmed ključnih razsežnosti kolektivnega opolnomočenja identifikacija s skupino. Ta razsežnost opredeljuje pripadanje nekakšnemu socialnemu omrežju sovrstnikov, kjer je lahko posameznik del skupine, obenem pa še vedno ohranja del svoje avtonomnosti (Boehm in Staples v Hur 2006, 533). Sama identifikacija s skupino ni zadosten pogoj za kolektivno

opolnomočenje. Pomembna je tudi vpletenost v skupnost, kar pomeni, da se posameznik v skupnosti udeležuje skupnih aktivnosti in dogodkov. Participacija je tako pomemben dejavnik, ki vpliva na stopnjo kolektivnega opolnomočenja. Preko nje lahko posamezniki povzročajo spremembe znotraj skupnosti in razvijajo lastne sposobnosti, ki vodijo do opolnomočenja. Preko vpletenosti v skupnost pridemo do možnosti vplivanja na organizacijo znotraj te skupnosti (Bellamy in Mowbray 1999). V kolektivnem opolnomočenju je prisotna še razsežnost izgradnje skupnosti. Ta ustvarja občutek skupnosti (McMillan in Chavis 1986) med člani, ki povečuje možnosti medsebojnega sodelovanja, reševanja problemov in skupinskega odločanja za spremembe (Fetterson v Hur 2006, 534). Je nekakšna vrsta družbene kohezije, katere namen je, da skupnosti daje možnost spreminjati negativne situacije in preprečiti njihovo ponovitev. Po Huru ima kolektivno opolnomočenje štiri razsežnosti. To so: identifikacija s skupino, vpletenost v skupnost, nadzor nad organizacijo v skupnosti in izgradnja občutka skupnosti. Izid tovrstnega kolektivnega opolnomočenja je ustanovitev skupnosti, v kateri lahko njeni člani dosežejo višji občutek svobode, pripadanja in moči, ki lahko skupaj vodijo do možnosti povzročanja socialnih sprememb (Hur 2006).

Podobno kolektivno opolnomočenje razume tudi Gutierrez (1990), ki med razsežnosti kolektivnega opolnomočenja uvrsti tudi identifikacijo s skupino, obenem pa doda razsežnosti zmanjševanja občutka krivde (zmanjšuje občutek posameznika, da je v celoti kriv za njegovo negativno situacijo) in občutka osebne svobode. Tudi Boehm in Staples (2004) v svoji teoriji kolektivnega opolnomočenja prepoznata razsežnost pripadanja skupnosti. Pomemben poudarek namenita sodelovanju posameznikov v organizaciji in aktivnostih skupnosti. Izida kolektivnega opolnomočenja sta organizacija okoli skupnih ciljev in doseganje tega cilja ter vplivanje na institucije in organizacije tudi izven te skupnosti (Boehm in Staples 2004). Ključna sidrišča do sedaj predstavljenih tematizacij lahko prikažemo v Tabeli 3.1.

Tabela 3.1: Primerjava različnih opredelitev in dejavnikov kolektivnega opolnomočenja

Avtor	Dejavniki	Razsežnosti kolektivnega opolnomočenja	Izidi
Schulz, Zimmerman (1995)	Participacija	Dostop do sredstev Identifikacija s skupino Občutek skupinske učinkovitosti Kritična analiza socialnih in ekonomskih sistemov	Občutek nadzora nad svojim življenjem
Hur (2006)	Participacija Potreba po moči	Identifikacija s podobnimi drugimi posamezniki Vključenost v skupino Nadzor nad organizacijo skupine Grajenje občutka skupnosti	Občutek svobode, pripadanja in moči, ki vodijo v družbene spremembe.
Gutierrez (1990)	/	Identifikacija s podobnimi drugimi posamezniki Zmanjševanje krivde Občutek osebne svobode	Občutek moči Sposobnost, da lahko vplivaš na drugega Sposobnost, da lahko deluješ z drugimi in spremeniš družbeno stanje.
Boehm in Staples (2004)	Participacija Potreba po socialnih vezeh	Občutek pripadanja skupini Nadzor nad organizacijo skupine	Skupno delovanje za izpolnjevanje ciljev Vpliv nad organizacijami in institucijami
Zimmerman (1994)	Participacija	Uporaba moči za reševanje problemov Dostop do sredstev	Pridobivanje vpliva Vplivati na družbeni sistem Reševanje problemov in vzajemna podpora

Poleg pojma kolektivno opolnomočenje nekateri drugi avtorji uporabljajo sorodne pojme, ki si s kolektivnim opolnomočenjem delijo nekatere lastnosti. Te pojmi imajo podoben pomen, vendar drugačno uradno oznako. Laverack in Wallerstein (2001) definirata pojem skupnostno opolnomočenje, ki ga prav tako vidita kot proces in kot izid. Kot izid je skupnostno opolnomočenje mešanica individualnih in skupnostnih sprememb v nekem časovnem okvirju. Primer takega izida je npr. sprememba državnega zakona v prid posameznikom ali skupinam, ki so stopili skupaj za to spremembo. Na individualni ravni so izidi lahko tudi hitrejši – takojšnje povečanje samozavesti ali zaupanja vase. Kot proces je skupnostno opolnomočenje dinamičen pojem, ki vsebuje osebno opolnomočenje, razvijanje majhnih medsebojnih skupin, skupnostne organizacije, partnerstva ali socialna in politična akcija (Laverack in Wallerstein 2001). Beeker in drugi (1998) predstavijo skupnostno opolnomočenje na zdravstvenem področju, kjer ga definirajo kot skupnostno spremembo, ki nastopi tako, da se posamezniki organizirajo v skupnosti, identificirajo njihov problem, njegove determinante in te preko individualne ter kolektivne akcije spremenijo. V obeh teorijah skupnostnega opolnomočenja

je pomemben dejavnik participacija, ki naj bi bil eden izmed pomembnejših vzvodov za uspešno opolnomočenje tako na individualni kot skupnostni ravni (Beeker 1998). Skupnostno in kolektivno opolnomočenje sta si sorodna, ker posameznika razumeta kot del skupnosti, v kateri preko skupnega delovanja doživlja procese in izide opolnomočenja.

Interakcijsko opolnomočenje je še eden izmed pojmov, ki si deli lastnosti s kolektivnim opolnomočenjem. Interakcijsko opolnomočenje opredeljuje zveze med ljudmi in njihovim okoljem. Interakcijske lastnosti so človekovo kritično zavedanje okolja in dejavnikov, ki to okolje krojijo, obenem pa je pomembno tudi znanje o tem, kako se lahko to okolje spreminja (Speer 2000). S tovrstnim znanjem lahko ljudje prevzemajo nadzor nad svojim okoljem (ali situacijo) in si ogledujejo različne možnosti za želene spremembe v tem okolju (Peterson 2005). Interakcijsko opolnomočenje je vzporedno kolektivnemu opolnomočenju, saj oba pojma poudarjata pomembnost delovanja posameznika skozi skupino in sklepanje novih medosebnih povezav (Speer 2000).

Med zgoraj analiziranimi tematizacijami se že nakazujejo skupne razsežnosti kolektivnega opolnomočenja, ki bi lahko vodile v enotnejšo definicijo. Ena izmed glavnih dimezij je identifikacija s skupino, kateri posameznik pripada. Pomembno je, da se posameznik počuti kot del skupine, da podpira in pomaga drugim članom, se z njimi uči in razvija sposobnosti, potrebne za spremembe. Kolektivno opolnomočenje ni več samo del posameznikove samozaznave in samozadostnosti, ampak se obenem osredotoča na širšo sliko, v kateri se povečujeta posameznikova zaznava in občutek pridobivanja psihološke spodbude v okviru skupine. Kolektivno opolnomočenje je torej na psihološki ravni močno podobno že prej omenjenemu interakcijskemu opolnomočenju, kjer je posameznikovo okolje ali skupina pomemben dejavnik v njegovi poti do opolnomočenja.

Predvidevam, da proces identifikacije s skupino in občutek pripadanja omogočata članom, da se lažje spoprijemajo z lastnimi in skupinskimi težavami, kar pa bi lahko vodilo v reševanje težav. Za to pa so potrebna sredstva, do katerih lahko dostopajo posamezniki le kot skupina. Sredstva se lahko nanašajo na dejanska fizična sredstva, ki so potrebna, da skupina doseže spremembe v njihovem okolju, lahko pa se nanašajo tudi na psihološko oz. socialno oporo, ki jo lahko skupina kot skupek različnih članov nudi posamezniku in tako pomaga razrešiti problem znotraj skupine. V skupini namreč lahko nastajajo nove vezi in poznanstva, ki vodijo do pomembnih življenjskih odločitev in skupinskega truda za potrebne spremembe v

njihovem fizičnem okolju. Dober primer skupinske uporabe sredstev za spremembe v okolju je predstavila Radinova (2005) v svojem članku, kjer omenja, kako je skupina somislečih uspela prepričati novozelandsko ministrstvo v sprejem novega hormonskega zdravljenja. Preko uporabe kolektivnih sredstev je skupina uspela vplivati na svoje okolje v prid vsem posameznikom oz. članom te skupine. Seveda pa je kolektivno opolnomočenje odvisno tudi od tega, kako posameznik sodeluje v skupini. Vključenost v skupino je tako še ena pomembna razsežnost, kjer pa ključno vlogo igra dejavnik participacije. Relevanten je predvsem vpliv aktivnih in pasivnih članov skupine, torej tistih, ki dejansko sodelujejo, in tistih, ki dogajanje le spremljajo. Še posebej je ta problem relevanten na primeru spletnih skupnosti, kjer je fizičen stik med člani načeloma odsoten in se je pod okriljem anonimnosti veliko lažje izogniti sodelovanju ali pa se je ravno obratno prav zaradi anonimnosti toliko lažje vključiti v pogovor.

3.2 Kolektivno opolnomočenje v spletnih podpornih skupinah

Kolektivno opolnomočenje v spletnih skupnostih je precejšnja neznanka, saj ga v tovrstnem kontekstu izrecno – po mojem vedenju - ne omenja noben avtor, vendar pa se nekatere razsežnosti kolektivnega opolnomočenja pojavljajo kot predmet razprave v raziskavah spletnih skupnosti. Barak in drugi (2008) omenjajo pomembnost občutka pripadanja in skupnosti za posameznikovo opolnomočenje. Ko je v spletni podporni skupini najden skupni jezik in ko si posamezniki pričnejo zaupati ter deliti osebne izkušnje, prihaja do močne emocionalne okrepitev in iskrene opore. Uporabnik spletne podporne skupine tako doživlja vedno večji občutek, da je del skupine, ter zato v tej skupini tudi ostane in mogoče pomaga še ostalim članom. Emocionalna opora se povezuje s posameznikovo željo po pripadanju skupini. Če nekdo zaznava veliko opore s strani uporabnikov, razvije tudi močan občutek pripadanja skupini (van Uden-Kraan in drugi 2008). To je močan dejavnik v kolektivnem opolnomočenskem procesu. Tudi Tanis (2008) omenja posameznikovo željo po pripadanju, ki zmanjšuje občutek izolacije, kar je še posebej relevantno v spletnih podpornih skupinah, kjer so ljudje lahko stigmatizirani zaradi bolezni ali drugih stanj. O občutku pripadanja govorita tudi Blanchard in Markus (2012) v svoji analizi virtualnih skupnosti, kjer odkrijeta, da ljudje virtualno skupnost doživljajo podobno kot ljudje, ki so del »face-to-face« skupnosti. Tudi v virtualni oz. spletni skupnosti je možno ohranjati občutek pripadanja preko izmenjave medsebojne opore in ustvarjanja medsebojnega zaupanja (Blanchard in Markus 2002).

Druga pomembna razsežnost kolektivnega opolnomočenja je dostop do sredstev, ki pa v primeru spletnih podpornih skupin pomeni predvsem dostop do primernih in zanesljivih informacij. Informacije igrajo pomembno vlogo in so tudi ena izmed najbolj pogostih opor v spletnih skupinah. Bartlett in Coulson (2011) podpreta tezo o pomembnosti informacij oz. informacijske opore, ki jo štejeta za pomemben dejavnik v izboljšanju percepcije posameznika o opori, ki jo dobiva in je primerljiva z oporo, ki bi jo dobil iz »face-to-face« podpornih skupin. Izmenjava informacij je pomemben proces opolnomočenja, zaradi katerega se ljudje primarno tudi pridružujejo spletnim podpornim skupinam. Preko te skupine lahko posamezniki delijo dejstva, reference, predloge in osebne izkušnje, ki pomagajo ostalim članom. Preko spletne podporne skupine imajo uporabniki priložnost, da poiščejo izjemno relevantne informacije, ki zmanjšujejo posameznikovo negotovost in spodbujajo njegovo prilagajanje novim situacijam (Mo in Coulson 2010). Pridobivanje informacij kot sredstvo za soočanje z novimi situacijami je torej popolnoma mogoče tudi v spletnih podpornih skupinah. Vključenost v skupino je tudi ena izmed pomembnejših razsežnosti kolektivnega opolnomočenja. Pomembno je ločevati med vključenostjo v skupino in občutkom pripadanja, ki se med seboj razlikujeta. Vključenost v skupino se razvije s participiranjem v skupini, kar vodi v povečanje števila socialnih stikov in zmanjšanje osamljenosti posameznika. Osamljenost je eden izmed glavnih povzročiteljev stresa, s katerim se soočajo ljudje, ki se vključujejo v spletne podporne skupine (van Uden-Kraan in drugi 2009). Vključenost v skupino pa je močno pogojena s participacijo. Tisti, ki ne sodelujejo v spletni podporni skupini, bodo težje sklepali nova poznanstva, saj z uporabniki niso redno ali pa sploh niso v stiku. Aktivni uporabniki bodo torej bolj fokusirani na medsebojne interakcije in grajenje novih vezi (Mo in Coulson 2010). Vključenost v skupino označuje tudi posameznikovo prizadevanje, da je v skupino vpleten in ima v njej besedo.

4 Oblike participacije v spletnih podpornih skupinah in kolektivno opolnomočenje

Člani spletne podporne skupine se lahko glede na njihove potrebe odločajo med spremljanjem ali sodelovanjem v skupini. Posamezniku, ki želi pridobiti specifične informacije in obenem obdržati popolno anonimnost, bolje ustreza pasivna participacija (spremljanje), v kateri izven stika s skupino doseže (ali pa tudi ne) želene cilje. Na drugi strani lahko posameznik želi spoznati nove ljudi in z njimi vzpostaviti stik, kar pomeni, da bo zavzel aktivnejšo vlogo v

skupini (Coulson in Malik 2012). Glede na rečeno je torej v spletnih podpornih skupinah in spletnih skupnostih nasploh pomembno ločiti med aktivno in pasivno participacijo.

4.1 Aktivna participacija

Aktivna participacija se nanaša na aktivnosti ljudi, ki v spletnih skupnostih preko uporabniško generiranih vsebin izražajo svoje mnenje, spodbujajo in se vključujejo v debate o različnih družbenih in političnih temah ter tako generirajo vedno več vsebin (Leung 2009). Vse to se dogaja v okviru spletnih skupnosti, kot so forumi, novičarske spletne strani, kjer lahko uporabniki komentirajo in sodelujejo v debatah, posamezne spletne strani (npr. Digg – <http://www.digg.com>), kjer uporabniki sami ustvarjajo novice in se vključujejo v državljansko novinarstvo, itd. Razlogi za aktivno participacijo so številni: izražanje mnenja, socialna interakcija, iskanje informacij, zabava, odpravljanje dolgočasje itd. (Leung 2009). Eden izmed načinov razvijanja kolektivnega opolnomočenja je, da postane član spletne skupnosti bolj vpleten v vsakodnevne odločitve, ki vplivajo na skupnost. Vpletenost se lahko poveča s prispevanjem mnenj in idej glede družbenih tematik, ki zadevajo širšo javnost (Leung 2009). Z aktivnostjo na spletu nato pride do izpolnjevanja posameznih komponent kolektivnega opolnomočenja. Psihološki učinek pisanja na različnih spletnih mestih omogoča lažje soočanje z lastnimi čustvi, razvijanje samozaznave in dajanje občutka kontrole nad svojim življenjem (Barak in drugi 2008). Povezava med kolektivnim opolnomočenjem in participacijo je najbolj vidna v spletnih socialnih podpornih skupinah.

V spletnih podpornih skupinah je aktivna participacija pomembna predvsem takrat, ko prihaja do spoprijemanja z zahtevnimi situacijami. Aktivno sodelovanje na forumu pospeši proces pridobivanja informacij ali pa zaradi tega uporabnik hitreje najde nekoga, ki mu bo prisluhnil. Obenem je pisanje pomemben dejavnik, ki ima pozitiven vpliv na posameznikovo soočanje z določeno negativno situacijo (Tanis 2011). Tanis (2008) odkrije, da je število sporočil, ki jih ljudje oddajajo, v spletni podporni skupini pozitivno povezano z njihovo sposobnostjo spopadati se z nastalo situacijo. Aktivno sodelovanje v spletnih podpornih skupinah je pomembno predvsem zaradi občutka posameznika, da mu je skupina pomagala razbremeniti se in dejansko prispeva h kakovosti življenja. Tanis (2011) predlaga, da je aktivno prispevanje skupini pomembnejše kakor samo njeno obiskovanje. Pri ljudeh, ki so bili aktivnejši v pisanju sporočil, odkrije, da veliko raje direktno sprašujejo po informacijah in nato tudi lažje najdejo emocionalno podporo. Obenem pisci sporočil veliko lažje procesirajo to, kar doživljajo. Akt

pisanja je po Pennebakerju (v Tanis 2011, 55) neke vrste terapija, saj ob razglabljanju osebnih čustev in travmatičnih izkušenj drugim posameznikom pridobivajo razumevanje nad lastno situacijo. Pisanje lahko daje občutek olajšanja, saj ima v anonimnosti spleta posameznik možnost, da se iskreno izraža. Skozi pisanje se lahko uporabnik oz. član podporne spletne skupnosti sooči s svojimi preteklimi izkušnjami in s tem pridobi občutek nekega smisla ali pomena. S tem uporabniki pridobijo občutek nadzora nad svojim življenjem. Možnost aktivne komunikacije, v kateri ima posameznik možnost opisovanja lastnih izkušenj, problemov in situacij, vodi v večji občutek nadzora nad lastnimi življenji uporabnikov (Barak in drugi 2008).

Van Uden-Kraanova in drugi (2009) pravijo, da lahko aktivna participacija veliko doprinese k občutku opolnomočenja članov skupine, vendar pa ima ta drugačen vpliv na nekatere opolnomočenske procese. Dober primer je proces pomaganja drugim članom, ki ga lahko izpolnijo samo aktivni člani, ki objavljajo sporočila. Pasivni uporabniki v tem primeru tega procesa ne izpolnjujejo, saj je za izpolnitev nujen pogoj objavljanje sporočil. Procese opolnomočenja aktivni uporabniki izpolnjujejo veliko lažje kot pasivni, saj je za prej naštete procese aktivnost in sodelovanje velikokrat nujen pogoj.

4.2 Pasivna participacija

Zanimivo je, da v večini aktivnih in uspešnih spletnih skupnostih večino sodelovanja opravlja majhna peščica uporabnikov. Nekateri se vključujejo le poredko, večina pa ostaja le pri branju. To so t. i. prežalci oz. pasivni uporabniki, ki v spletnih skupnostih ne sodelujejo aktivno, ampak le spremljajo dogajanje (Preece in drugi 2003). Njihova tehnična opredelitev je težavna v smislu, da nekatere študije definirajo prežalce kot uporabnike, ki v spletni skupnosti niso oddali sporočila v zadnjih treh mesecih, lahko pa so definirani tudi kot uporabniki, ki v spletni skupnosti niso sodelovali še nikoli (Mo in Coulson 2010). Po navadi so bili prežalci opredeljeni kot sebični uporabniki, ki spletne skupnosti uporabljajo samo za to, da poiščejo informacije, ki jih potrebujejo, in nato odidejo. Preece in drugi (2003) so odkrili, da se za pasivno uporabo skrivajo številni vzroki. Večina pasivnih uporabnikov ne sodeluje aktivno zaradi tega, ker ne vidijo potrebe po objavljanju sporočil; dobijo zelene informacije in potreba po spraševanju po zeleni informaciji izgine, obenem pa obstaja možnost, da se bojijo objavljati sporočila zaradi strahu pred posmehovanjem ali pa so preprosto sramežljivi, hočejo ostati anonimni, jim skupina ne ustreza ali pa so soočeni z

velikimi debatami, kjer je sporočilom težko slediti (Preece in drugi 2003). Pogostost obiskovanja spletne skupine se med obema skupinama uporabnikov močno razlikuje. Pasivni uporabniki obiskujejo spletne skupine manj pogosto, saj je najbolj pogosto njihov cilj samo pridobiti informacije. Aktivni uporabniki pa se vračajo veliko bolj redno zaradi socialnih razlogov (npr. radovednost o drugih članih, zabava, obisk foruma postane njihova dnevna rutina itd.) (Mo in Coulson 2010). Prežanje je tudi pomemben dejavnik spoznavanja skupine. Preko spremljanja dogajanja se novi uporabniki navajajo na ambient skupine, spoznavajo člane in si ogledajo, kako starejši člani sprejemajo nove. Obenem so lahko razlogi za pasivno uporabo popolnoma tehnični, saj se marsikomu v spletni skupnosti ne uspe registrirati, ker nimajo primerne znanja ali pa je uporabniška izkušnja na spletni skupnosti preprosto prezapletena (Preece in drugi 2003).

Pasivni uporabniki bodo spletne podporne skupine veliko težje videli kot vir socialne opore (van Uden-Kraan in drugi 2008), vendar pa Mo in Coulson (2010) ugotavljata, da že samo branje in spremljanje skupine lahko v pasivnem uporabniku razvije občutek pripadnosti skupini. Samo branje različnih sporočil drugih članov v spletnih podpornih skupinah ima lahko enake rezultate kakor aktivno sodelovanje (van Uden-Kraan in drugi 2008). Zanimivo je, da se izidi opolnomočenja med aktivnimi in pasivnimi uporabniki velikokrat ne razlikujejo. Večja informiranost je opolnomočeniški izid, ki ga lahko dosežejo tako aktivni kot tudi pasivni člani skupine. Iskanje informacij je eden izmed najpogostejših vzrokov za priključitev k spletni skupini. Za aktivne uporabnike je iskanje informacij lahko lažje, saj jim je poleg brskanja po spletnem forumu na voljo tudi odprtje nove teme, v kateri lahko zastavijo povsem specifična vprašanja, ki se tičejo njihove situacije. Pasivni uporabniki lahko tako kot aktivni uporabniki dobijo povsem primerne informacije, vendar pa obstaja možnost, da težje dobijo jasen odgovor na njihovo specifično vprašanje, saj mogoče tega vprašanja do sedaj še nihče ni zastavil (Mo in Coulson 2010). Branje sporočil vodi v boljše počutje in izboljššan nadzor nad lastno situacijo, saj uporabnikom ni nujno participirati, da dosežejo enake cilje kot aktivni uporabniki (van Uden-Kraan in drugi 2008). Pomembno razliko v izidih opolnomočenja med aktivnimi in pasivnimi uporabniki najdemo v izboljšanju njihovega socialnega stanja. Pasivni uporabniki brez sodelovanja nimajo možnosti spoznati novih stikov in zmanjšati občutka osamljenosti, medtem ko se aktivni uporabniki lahko redno povezujejo z drugimi v skupini in na ta način povečujejo svoje socialno omrežje, ki jim zmanjšuje občutek osamljenosti (van Uden-Kraan in drugi 2008). Za pasivno uporabo stoji mnogo razlogov, zato

prežalcev ne smemo izpostavljati kot sebične izrabljive uporabnike, vendar se moramo vprašati, kaj le-te motivira ali zadržuje pri sodelovanju.

4.3 Merjenje participacije

Participacijo se lahko meri na več ravneh. Hrastinski (2008) predstavi šest ravni. Prva raven participacije je dostop do spletnega okolja, v katerem bo participacija potekala. To vključuje število obiskov spletnega mesta. Naslednja raven je participacija v obliki pisanja, kar odraža uporabnikovo količino napisanih sporočil. Na to se navezuje tretja raven, ki govori o participaciji kot kakovostnem pisanju. Tisti, ki oddajajo kakovostnejša sporočila, so šteti kot bolj aktivni participanti. Četrta raven Hrastinski (2008) doda še pomembnost branja sporočil; torej tisti, ki berejo in pišejo, aktivneje sodelujejo. Peta in šesta raven se ukvarjata s pisanjem in branjem sporočil in njunim dojemanjem s strani posameznika. To pomeni, da tisti, ki piše in objavlja sporočila, ni nujno najbolj aktiven participant, saj ima lahko nekdo drug, ki ne piše sporočil, občutek aktivnega participiranja zaradi njegovega občutka vključenosti v dialog, ki ga spremlja preko branja. Hrastinski (2008) omenja, da participacija ni samo število objavljenih sporočil in da je pomembna tudi kakovost participiranja. Participacija je tako skupek objavljenih sporočil, pogostost obiska in branja sporočil ter kakovost sodelovanja. Podobno participacijo opredeljuje tudi Tanis (2008), ki jo meri glede na število tednov vključenosti posameznika na forum, število tedenskih obiskov in število objavljenih sporočil. Tudi Kraan in drugi (2009) so participacijo opredelili glede na pogostost obiskovanja spletne podporne skupine, dolžino obiska, število objavljenih sporočil in leta aktivnosti v spletni podporni skupini.

5 Motivacija v spletnih skupnostih in podpornih skupinah

Motivacija je definirana kot teoretični konstrukt, ki pojasnjuje iniciacijo, smer, intenziteto, vztrajnost in kakovost človekovega obnašanja ter ciljno orientirano obnašanje (Hartnett 2012). Zanimivi vprašanji sta, kaj motivira uporabnike, da začnejo v spletni skupnosti sodelovati in kateri so glavni razlogi, zaradi katerih uporabniki interneta participirajo v spletnih skupnostih? Nov (2007) na primeru Wikipedije omenja motivacijske kategorije, ki uporabnike spodbujajo k ustvarjanju novih uporabniških vsebin in aktivnemu participiranju. Prva izmed njih so vrednote, kjer preko prostovoljnega sodelovanja uporabniki izražajo skrb nad drugimi

člani spletne skupnosti in so zaradi tega bolj pripravljeni deliti svoje znanje z drugimi. Druga pomembna kategorija je socialna motivacija, ki ljudem pomaga pri ohranjanju stikov s prijatelji ali pa se tako vključujejo v dejavnost, na katero ljudje gledajo pozitivno. Tretja omenja razumevanje, ki uporabnikom preko aktivnega ustvarjanja novih vsebin pomaga razumeti in se naučiti novih znanj. Nadaljnje lahko sodelovanje v spletni skupnosti pripomore k ustvarjanju in razširjanju sposobnosti uporabnika (npr. izboljšanje tipkarskih sposobnosti). Obenem lahko uporabnik preko objavljenih vsebin spozna druge člane, ki se soočajo z enakimi problemi, kot jih omenja sam, in tako zmanjšuje občutek krivde ali pa osamljenosti v situaciji, kjer se nahaja. Lahko pa je motivacijski dejavnik v ozadju popolnoma preprost, saj se lahko uporabnik vključuje v spletno skupnost popolnoma za zabavo in za zmanjševanje dolgočasje (Nov 2007). Novov primer temelji na Wikipediji, kar pomeni, da ne velja nujno tudi za druge tipe spletnih skupnosti.

Na primeru spletnih podpornih skupin so Blanchardova in drugi (2013) odkrili dve ključni motivaciji, ki so gnale uporabnike k pridružitvi skupini. To sta iskanje informacij in socialne ter emocionalne opore. Kot že rečeno, informacijska opora zavzema iskanje informacij, dejstev, referenc in nasvetov, emocionalna opora pa vključuje empatijo in iskanje nekoga, ki bo članu skupine prisluhnil. Uporabnik sodeluje v skupini predvsem zaradi osebnih pridobitev, ki rezultirajo iz njegovega truda in sodelovanja v skupini. Uporabnikova odločitev, da bo v spletni skupnosti sodeloval, je torej odvisna od tega, če je izid večji od vloženih sredstev. Tanis (2008) navede šest motivov za priključitev v spletne podporne skupine: iskanje informacije, iskanje emocionalne opore, inkluzivnost (uporabljanje foruma, da se počutijo kot del skupine), opora drugim, kratkočasenje in lahkost uporabe foruma. Preeceova (v Blanchard in drugi 2012) povezuje informacijske motive s prežalci, ki le berejo in ne prispevajo sporočil, medtem ko je dajanje emocionalne opore povezano z večjo aktivnostjo uporabnikov. To temelji na tem, da so informacije na forumu prosto dostopne vsem uporabnikom in za njihovo pridobitev ni potrebno pisati, medtem ko je za nudenje emocionalne opore potrebno priti v stik s članom skupine.

Preeceova (2006) razišče motive za priključitev k skupini in ugotovi, da se uporabniki pasivno vključujejo v skupino zaradi želje po spoznavanju nove skupnosti ter branju zgodb in izkušenj drugih. Motivi za aktivno vključevanje v spletno skupnost nasprotno vključujejo: deljenje zgodb in izkušenj, grajenje novih socialnih razmerij, postati član skupnosti, pridobiti

prijatelje, podati svoje nasvete in dobiti podporo. Dobivanje opore, pripadanje skupini in sklepanje novih razmerij je tudi pomemben del intrinzične motivacije (Maslow 1943).

5.1 Intrinzična motivacija

Intrinzična motivacija izvira iz človekove prirojene potrebe po tem, da se počuti sposobnega in da se lahko sooča s svojim okoljem. Hars in Ou (2001) na primeru članov odprtokodnih programerjev odkrijeta, da je motivacija, ki izvira iz potrebe po samoizpolnjevanju, povezana z najlažjim načinom doseganja zadanih osebnih ciljev in vodi v njihovo lažje uresničitev. Intrinzična motivacija povzroča, da bo posameznik v skupini preživel več časa in vložil več truda zato, da bo dosegel željeni cilj. O pomembnosti intrinzične motivacije spregovori tudi Li (2010), ki pravi, da tovrstna motivacija igra veliko vlogo v posameznikovem prispevanju informacij v spletni skupnosti. Posameznikov trud je odvisen od tega, kakšno vrednost ima nagrada (za prispevanje informacij) in katero nagrado bo za sodelovanje pridobil. Te nagrade lahko variirajo od dejanskih fizičnih nagrad do občutka samoizpolnitve. Motivacija za participacijo izvira iz posameznikove želje po izpolnjevanju določenih intrinzičnih potreb. Bishop (2007) pravi, da je participacija v spletnih skupnostih povezana s potrebami, ki se delijo na tri različne nivoje. Na prvem nivoju se nahajajo uporabnikove socialne potrebe (želja, da pripadajo skupnosti), potreba po prevzemanju nadzora situacije, v kateri se nahaja, eksistenčne potrebe, kreativne potrebe (želja po ustvarjanju nove vsebine) in maščevalne potrebe (želja po varovanju samega sebe preko pisanja negativnih komentarjev). Kot je bilo že omenjeno, so spletne skupnosti v principu spletna okolja, kjer se uporabniki lahko počutijo domače in povezane z drugimi uporabniki, obenem pa preko sodelovanja prevzemajo nadzor nad situacijami in problemi, ki jih pestijo. Še vedno so prisotne eksistenčne potrebe, saj kljub temu, da je spletna skupnost virtualna skupnost, morajo člani izpolnjevati povsem fizične potrebe (npr. potrebi po hrani in pijači). Spletne skupnosti so tudi prostor, kjer lahko pod pretvezo anonimnosti uporabniki pišejo in se tako počutijo bolj kreativne in pomagajoče, obenem pa svoje vsebine varujejo tudi preko negativnih komentarjev o uporabnikih, ki dosežejo njihove občutljive točke. Drugi nivo je sestavljen iz posameznikovih ciljev, vrednot in interesov. Pred aktivno participacijo lahko posameznik preuči, ali se sodelovanje v spletni skupnosti sklada z njegovim ciljem, ali bo od sodelovanja odnesel kakšno pomembno informacijo oz. ali bo našel tisto, kar je iskal. Sodeloval ne bo na vsakem forumu, ampak zgolj na tistem, ki se kar najbolj sklada z njegovimi interesi in vrednotami. Tretji nivo je

sestavljeno iz potreb posameznika po interakciji z okoljem, v katerem se nahaja. To pa vsebuje predvsem avdio-vizualne vsebine.

5.2 Dosežkovna motivacija

Avtorji odkrijejo, da tovrstne motivacije variirajo med različnimi spletnimi skupnostmi glede na to, kako tesno so med seboj povezane. Podobne motive odkrijeta tudi Papacharissijeva in Rubinova (v Ishii 2008), ki omenjata pomembnost interpersonalnih povezav, krajšanje časa, iskanje informacij in zabavo kot pomembne dejavnike za pridružitve k spletni skupnosti. Nadalje Ferguson in Persenova (v Ishii 2008) odkrijeta štiri pomembne motive. To so: zabava, iskanje informacij, sprostitvev in priročnost forumov. Tovrstni motivi se povezujejo z dosežkovno motivacijo, ki omenja podobne motivacijske dejavnike. Izpolnjevanje intrinzičnih potreb je ključni del dosežkovne motivacije. Dosežkovna motivacija poskuša pojasniti in napovedati človekovo obnašanje in učinkovitost glede na tri potrebe, ki jih ljudje srečujejo skozi življenje. Definirana je kot posameznikova potreba, da uresniči cilje, dobi povratne informacije ter izkusi občutek zadovoljstva in dosežka (Hartnett 2012). McClellandova teorija (v Schmidt in Frieze 1997, 427) razdeljuje dosežkovno motivacijo na tri dele. To so: potreba po moči, potreba po socialnih vezeh (poznanstvih) ter potreba po dosežkih in uspehu.

Potreba po dosežkih in uspehu vpliva na posameznikovo motivacijo in kakovost dela. Delovna etika, tekmovalnost in prizadevanje za boljši status ter večjo finančno zmožnost so dejavniki potrebe po uspehu. Direktno je povezana tudi z željo po zmagi in visoki kakovosti dela. Zadovolji se jo predvsem z intrinzičnim (notranjim) občutkom, ne pa z eksternimi nagradami. Takemu posamezniku niso pomembne zunanje nagrade, kot je npr. denar, ampak notranje zadovoljstvo. Potreba po dosežkih je v resnici potreba, da nekaj opraviš bolje in dosežeš sebi zastavljeno mejo. Ljudje z visoko potrebo po dosežkih sodelujejo v težjih opravilih, stremijo k temu, da bodo boljši in se konstantno razvijajo (McClelland v Schmidt in Frieze 1997, 427). To povečuje stopnjo samozaznave, ki je del psihološkega opolnomočenja in vsebuje elemente učinkovitosti, sposobnosti in spretnosti. Ti elementi so nujno potrebni, da se ljudje vključujejo v aktivnosti, ki so potrebne za dosego ciljev (Peterson in drugi 2005). Nekdo, ki bo imel visoko potrebo po dosežkih, bo zato poskušal delovati čim učinkoviteje in delo opraviti tako, da bo izpolnil lastne cilje brez potrebe po zunanjih nagradah (Jha 2010).

Potreba po socialnih vezeh izvira iz občutka, da ljudje potrebujejo osnovne, pozitivne, interpersonalne povezave. Ljudje z visoko potrebo po poznanstvih preživijo veliko časa pri ohranjanju družbenih povezav, pridruževanju različnim skupinam in vzpostavljanju novih stikov. Primerni so predvsem za pozicije vodij skupin, saj so zelo odprti in radi participirajo (Schmidt in Frieze 1997). Prostovoljno objavljane prispevkov oz. generiranje spletnih vsebin lahko ljudem pomaga pri ohranjanju stikov s prijatelji ali pa se tako vključujejo v dejavnost, na katero ljudje gledajo pozitivno (Nov 2007). Eden izmed glavnih motivatorjev aktivnega participiranja je tudi občutek skupnosti – občutek pripadanja ter občutek, da bo skupina izpolnila vse potrebe članov (Rafaeli in Ariel 2008). Ta motivator je povezan z visoko potrebo po socialnih vezeh, saj motivira ljudi, da poskušajo čim bolj aktivno participirati in se tako boljše vključiti v skupino, ki bo nato izpolnila njihove potrebe.

Glede na McClellandovo teorijo o dosežkovni motivaciji je potreba po socialnih vezeh definirana kot vzpostavljanje novih stikov in ohranjanje že obstoječih socialnih vezi. Ljudje z visoko potrebo po socialnih vezeh preživijo veliko več časa v interakciji s socialnim okoljem (McClelland v Schmidt in Frieze 1997, 426). Potreba po socialnih vezeh se odraža tudi v kolektivnem opolnomočenju, kjer ni pomembno le kritično zavedanje socialnega okolja, ampak tudi delovanje skozi organizacije in različne družbene skupine. V teh kontekstih seveda prihaja do sklepanja novih prijateljstev in socialnih vezi. Vloga interpersonalnih vezi v opolnomočenju je lahko kritičen dejavnik pri razumevanju in oblikovanju lastnega sociopolitičnega okolja (Speer 2000).

Potreba po moči reflektira posameznikovo željo po vplivu, poučevanju in spodbujanju drugih, da dosežejo čim več. Razdeljena je na dva tipa: osebno in institucionalno moč. Osebna moč je predvsem želja po nadzorovanju in usmerjanju drugih, institucionalna moč pa je primerna za organizacijo skupin za doseg skupnega cilja organizacije (Schmidt in Frieze 1997). Motivacija je lahko navezana tudi na ugled, preko katerega lahko posameznik izraža avtoriteto. Ustvarjanje ugleda je ena glavnih motivacij posameznikovih vsebinskih prispevkov (Rafaeli in Ariel 2008). Ugled je del potrebe po moči, saj lahko z njim dosegamo višjo stopnjo avtoritete in tako vplivamo na posameznike. Z večjo potrebo po moči člani skupin lažje participirajo, saj vedo, da z vedno več objavami pridobivajo tudi vedno več vpliva (Rafaeli in Ariel 2008). Potreba po moči se v ljudeh reflektira predvsem v tem, da iščejo ugled, avtoriteto in imajo veliko željo po nadzoru. Taki ljudje imajo možnost narediti spremembe in vplivati na ljudi (Jha 2010). Potrebo po moči ljudje izkazujejo predvsem z materialnimi dobrinami, na

spletu pa se lahko izkaže predvsem v potrebi po dokazovanju visoke stopnje znanja o določeni temi (Kittur in drugi 2007).

6 Hipoteze

Hipoteze so razvite z namenom, da se razišče vpliv aktivne participacije in dosežkovne motivacije na kolektivno opolnomočenje, na katerega gledam kot izid, saj me zanima, kakšna je stopnja opolnomočenja po upoštevanju vplivov aktivne participacije in dosežkovne motivacije. Hipoteze bom preverjal z linearno regresijsko analizo.

H1: Aktivna participacija pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje.

H1 govori o pozitivnem vplivu aktivne participacije na kolektivno opolnomočenje. Kot že omenjeno, je eden izmed načinov razvijanja kolektivnega opolnomočenja ta, da postane član spletne skupnosti bolj vpleten v vsakodnevne odločitve, ki vplivajo na skupnost. Z aktivnostjo na spletu in v podpornih skupinah pa nato pride do izpolnjevanja posameznih komponent kolektivnega opolnomočenja. Psihološki učinek pisanja na različnih spletnih mestih omogoča lažje soočanje z lastnimi čustvi, razvijanje samozaznave in dajanje občutka kontrole nad svojim življenjem (Barak in drugi 2008). Obenem z aktivno participacijo posamezniki veliko lažje sodelujejo med seboj, pridobivajo nova poznanstva in so med seboj v redni interakciji. To vodi v lažjo izpolnitev posameznikovega opolnomočenskega procesa. Aktivno sodelovanje na forumu pospeši proces pridobivanja informacij ali pa zaradi tega uporabnik hitreje najde nekoga, ki mu bo prisluhnil (Tanis 2011).

H2: Dosežkovna motivacija pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje.

- H2a: Potreba po moči pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje.
- H2b: Potreba po socialnih vezeh pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje.
- H2c: Potreba po dosežkih pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje.

H2 pravi, da dosežkovna motivacija pozitivno vpliva na kolektivno opolnomočenje. Dosežkovno motivacijo sestavljajo potreba po moči, dosežkih in socialnih vezeh. Potreba po moči je s kolektivnim opolnomočenjem povezana predvsem v smislu, da ljudje iščejo ugled, avtoriteto in nadzor, kar pomeni, da lahko vplivajo na poteke dogodkov in na druge ljudi v skupini (Jha 2010). To je pomembno predvsem v razsežnosti vključenosti v skupino, ki postavlja posameznika v ospredje konteksta skupnosti, kjer lahko razvija svoje osebne lastnosti in sposobnosti (Zimmerman 1994). Z visoko potrebo po moči se bo posameznik lažje vklopil v skupino, kjer bo lahko povečal svoj ugled (Rafaeli in Ariel 2008) in tudi lažje pridobival znanje za želene spremembe.

Potreba po dosežkih je povezana z željo po zmagi in s kakovostjo dela. Glavni izid te potrebe je, da se posameznik počuti bolje in da doseže svoj zastavljeni cilj. Ljudje z visoko potrebo po dosežkih poskušajo delovati čim bolj učinkovito in se poskušajo konstantno razvijati (McClelland v Schmidt in Frieze 1997, 427). Ljudje z visoko potrebo po dosežkih bodo poskušali cilje doseči na vsak način in čim bolj učinkovito (Jha 2010), kar se v skupinah ljudi odraža v dejstvu, da člani, ki imajo visoko potrebo po dosežkih, bolj skrbijo za uspeh celotne skupine (Zander in Forward v Jha 2010, 382) in obenem lažje rešujejo težave znotraj skupine (Shaw in Harkey v Jha 2010, 382).

Kolektivno opolnomočenje se najbolje razvija v primeru, ko se ljudje združijo z namenom premagati skupne ovire in doseči nekatere socialne spremembe (Staples v Hur 2006, 533). Tukaj lahko pomaga visoka potreba po socialnih vezeh, ki posameznike vodi v interakcijo s svojim okoljem. Pomembnost tiči v delovanju posameznika skozi skupnost, v kateri se nahaja. Takrat prihaja do nastajanja novih prijateljstev in interpersonalnih povezav, ki vodijo v nadaljnje oblikovanje posameznikovega okolja (Speer 2000).

7 Empirična raziskava

7.1 Vzorec in zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo od 16. 5. do 30. 5. 2012 v okviru predmeta Raziskovalni seminar na študijskem programu Družboslovne informatike. Uporabljena je bila spletna anketa, narejena s spletnim orodjem Ika. Enota analize so bili uporabniki spletnih podpornih

skupin. Seznam forumov sem pridobil preko iskalnika Google, kjer sem iskal po različnih ključnih besedah (zdravstveni forum, forum, forum rak itd.). Iz seznama sem izbral najbolj aktivne forume in nato administratorjem poslal zasebno sporočilo, v katerem sem jih prosil, če lahko na forumu objavimo naš vprašalnik. Anketa je bila objavljena v lastni temi, v primernem oddelku foruma (oz. v oddelku, katerega nam je dodelil administrator). Pošiljanja zasebnih sporočil ni dovolil noben administrator. Spletno anketo sem uspešno objavil na sledečih forumih: Mavrični forum, Cosmopolitan, Mama.si, Diva.si, Siol forumi, Dijaski in Zadovoljna.si.

Pridobljenih je bilo 69 klikov na anketo, od tega je bilo ustrezno izpolnjenih 44 anket ($n = 44$), ki so bile v nadaljnji fazi tudi primerne za analizo. Največ enot sem pridobil na Mavričnem forumu, sledil pa mu je Cosmopolitan. Spletne forume, kot sta Siol in Cosmopolitan, sem vključil v seznam spletnih podpornih skupin, ker je imel vsak od teh forumov kategorijo oz. podforum, namenjen zdravju, kjer so se srečevali ljudje z različnimi zdravstvenimi problemi.

Anketo je izpolnilo 13 moških in 31 žensk, pri čemer jih je imelo 47,7 % dokončano 4-letno srednjo šolo, 22,7 % pa dokončano visoko šolo ali fakulteto. 54 % respondentov je bilo študentov. Najmlajši respondent je bil star 16 let, medtem ko je bil najstarejši star 47 let. Povprečna starost je 24 let, standardni odklon pa znaša 5,8 let. Potrebno je omeniti še, da je vzorec majhen in nereprezentativen. Ta dejstva sem upošteval pri interpretaciji rezultatov.

7.2 Preverjanje kakovosti merskega inštrumenta

7.2.1 Aktivna participacija

Merski inštrument je zasnovan na merskem inštrumentu, ki so ga razvili van Uden-Kraan in drugi (2009).

Vsi respondenti so na vprašanje *»Ali ste že kdaj objavili kakšno sporočilo na spletnem forumu?«* odgovorili pritrdilno. Indikator *»Približno koliko sporočil ste v zadnjem mesecu objavili na forumu »IME FORUMA?«* je meril število objavljenih sporočil na forumu, kjer ni prišlo do večje asimetrije (43,2 % odgovorov je bilo na vrednosti *»nekaj sporočil, vendar manj kot eno sporočilo na teden«*). Ostali trije indikatorji prav tako niso pokazali večje

asimetrije. Na podlagi deskriptivne statistike pri aktivni participaciji nisem odstranjeval nobenega indikatorja.

Sestavljena spremenljivka »aktivna participacija« se je tvorila s tremi od petih indikatorjev, ki so bili najprimernejši za merjenje zelenega pojma, in sicer: »Približno koliko sporočil ste v zadnjem mesecu objavili na forumu »IME FORUMA«?«, »Kako pogosto se prijavite na forum »IME FORUMA«?« in »Približno koliko časa na dan ste v preteklem tednu porabili na forumu »IME FORUMA«?¹«. Omenjene tri indikatorje sem standardiziral, jih seštel in delil z njihovim skupnim številom. Tako je nastala sestavljena spremenljivka »aktivna participacija«.

7.2.2 Kolektivno opolnomočenje

Merski inštrument je bil zasnovan na osnovi sorodnega merskega inštrumenta za merjenje interakcijskega opolnomočenja (Speer 2000). Je prevod originalnega inštrumenta, ki ga nisem spreminjal.

Tabela 7.1: Faktorske uteži indikatorjev kolektivnega opolnomočenja

Indikatorji	Faktorske uteži
Kar želimo doseči člani foruma, se mi zdi pomembno.	0,73
Moč za spremembe v širši javnosti leži v medsebojnih povezavah med ljudmi na forumu.	0,74
Zaradi drugih članov na forumu lahko posameznik postane močnejši v širšem okolju.	0,68
Preko medsebojnega sodelovanja smo lahko člani foruma slišani v širši javnosti.	0,78
Preko organiziranega sodelovanja z drugimi člani foruma lahko pridobim moč in vpliv v širši družbi.	0,83
Moč foruma je v skupnem sodelovanju in ne v posameznih članih.	0,58
Preko medsebojnega sodelovanja na forumu lahko pridobim moč za družbene spremembe.	0,92
% pojasnjene variance (Cronbachova alfa)	57,5 (0,9)

Pri tem merskem inštrumentu je bil v skladu s pričakovanji odkrit samo en faktor. Ta faktor pojasnjuje 57,5 % variance kolektivnega opolnomočenja. Cronbachova alfa znaša 0,90, kar pomeni, da je merski inštrument zelo zanesljiv. Glede na to, da je faktorska analiza pokazala samo eno razsežnost in nobenih kritičnih vrednosti, se je lahko tvorilo novo spremenljivko kolektivnega opolnomočenja. Sestavljena spremenljivka se je tvorila tako, da se je vse indikatorje seštel in delilo z njihovim skupnim številom.

¹ Kategorije odgovorov so vidne v prilogi A pri vprašanjih Q3, Q4 in Q5.

7.2.3 Potreba po moči

Merski inštrument je bil zasnovan na podlagi merskega inštrumenta za potrebo po moči avtorjev Friezeve in Schmidta (1997). Inštrumenta nisem spreminjal, je le prevod. Faktorska analiza z metodo glavnih osi je pokazala dve razsežnosti. Pred in po izločanju so komunalitete posameznih indikatorjev presegale spodnjo mejo 0,2. Indikatorji so bili razporejeni tako:

Tabela 7.2: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po moči

Indikatorji	Faktorske uteži
Če bi dobil/-a priložnost za to, bi bil/-a dober voditelj/-ica.	,58
Rad/-a načrtujem stvari in odločam, kaj naj bi drugi ljudje počeli.	,76
Rad/-a sem v središču pozornosti.	,67
Rad/-a bi počel/-a kaj tako pomembnega, da bi se ljudje zgedovali po meni.	,73
V tem, da vplivam na druge ljudi, najdem zadovoljstvo.	,78
Uživam v debati z drugimi, da bi jih prepričal/-a v svoj prav.	,60
Veselilo bi me imeti oblast nad drugimi.	,66
Rad/-a ukazujem in skrbim, da vse normalno teče.	,70
Želim biti ugledna oseba v svoji skupnosti.	,72
Rad/-a imam, da me občudujejo zaradi mojih dosežkov.	,74
V svoji skupini sem običajno jaz vodja.	,60
% pojasnjene variance (Cronbachova alfa)	53,86 (0,91)

Prvi indikator sem glede na dobljene rezultate izločil in se posvetil samo prvi razsežnosti, ki jo je prikazala faktorska analiza. Cronbachova alfa za prvo razsežnost je znašala 0,91, kar pomeni, da je merski inštrument močno zanesljiv. Sestavljena spremenljivka se je tvorila tako, da se je vse indikatorje seštel in delilo z njihovim skupnim številom.

7.2.4 Potreba po dosežkih

Merski inštrument je bil zasnovan na podlagi merskega inštrumenta avtorja Raya (1979). Je zgolj prevod njegovega inštrumenta, ki ga nisem spreminjal.

Deskriptivna statistika je pokazala izrazito asimetrijo pri treh indikatorjih: »Rad/-a pomagam pri izboljšavah v skupini, ki ji pripadam.«, »Trudim se, da bi spoznal/-a ljudi, ki bi mi lahko koristili pri moji karieri.« in »Tudi če mislim, da poznam odgovor, še vedno raje vprašam ostale za nasvet.« Večina odgovorov je pri teh treh indikatorjih obstala na eni vrednosti. Zaradi tega so bili ti trije indikatorji odstranjeni.

Pred faktorsko analizo sem izločil omenjene tri izrazito asimetrične indikatorje in nato po metodi glavnih osi zaradi (pre)nizkih vrednosti komunalitet izločil še indikator 15 c². Ker je imel model v prvem koraku faktorske analize precej uteži pod vrednostjo 0,3, sem moral v nadaljnjih korakih izločiti še indikatorje 14 g, 14 i, 14 j in 14 b³. Preostali indikatorji se tako razporedijo v tri razsežnosti.

Tabela 7.3: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po dosežkih

Indikatorji	Faktorske uteži		
Udobje mi je pomembnejše od uspešnosti.	,40		
Zadovoljen/-na sem s tem, da nisem uspešnejši/-a kot večina ljudi pri svojem delu.			
Rad/-a tvegam.	,77		
Vedno sem trdno delal/-a, da sem bil/-a najboljši/-a med vrstniki (v šoli/organizaciji/poklicu).		,79	
Sem zelo tekmovalen/-na.	,58		
V zahtevni situaciji rad/-a prevzamem pobudo in s tem odgovornost.	,46		
Svoje delo in naloge načrtujem vnaprej.		,68	
Samega/-o sebe bi opisal/-a kot ambiciozno osebo.	,78		
Ljudje neradi priznajo, vendar sta za uspeh bolj pomembna sreča in biti na pravem mestu ob pravem času kot pa trdo delo.		,82	
Večina ljudi, ki me pozna, pravi, da sem ambiciozen/-na.	,54		
Življenje jemljem spontano, brez večjega načrtovanja.		,85	
Zvečer se običajno raje sprostim, kot pripravim za naslednji dan.		,59	
% pojasnjene variance	49,53		
Cronbachova alfa	0,51	0,43	0,15

Skupaj vsi trije faktorji pojasnjujejo 49,53 % variance potrebe po dosežkih. Potreba po dosežkih je sicer enodimenzionalen pojem, vendar je faktorska analiza pokazala tri razsežnosti:

Indikatorji faktorja 1 spadajo v razsežnost *ambicioznosti*. Ti indikatorji merijo željo in motivacijo po doseganju nekega cilja. Cronbachova alfa znaša 0,51. Zanesljivost merskega inštrumenta je na robu sprejemljivosti.

Indikatorji faktorja 2 spadajo v razsežnost *spontanosti*. Merijo posameznikovo pripravljenost na postavljanje dolgoročnih ciljev. Cronbachova alfa znaša 0,43, kar pomeni, da je merski inštrument nezanesljiv.

Indikatorja faktorja 3 spadata v razsežnost *situacijska prednost*. Merita, koliko truda je posameznik pripravljen vložiti, da doseže uspeh. Cronbachova alfa znaša 0,15. Ta dva indikatorja nista zanesljiva, da bi lahko z njima pojasnjeval to razsežnost.

² Indikatorji so navedeni v prilogi A pod vprašanjem Q15.

³ Indikatorji so navedeni v prilogi A pod vprašanjem Q14.

Glede na rezultate statistične analize je prva razsežnost najbolj zanesljiva, zato sem v nadaljnji analizi uporabil samo to razsežnost. Sestavljena spremenljivka se je tvorila tako, da se je indikatorje seštelo in delilo z njihovim skupnim številom.

7.2.5 Potreba po socialnih vezeh

Glede na teoretični merski inštrument (Hill 1987), na katerem je snovan moj merski inštrument, bi morale obstajati tri razsežnosti: pozornost, pozitivna stimulacija in družbeno primerjanje. Zato sem pri faktorski analizi določil tri fiksne razsežnosti. Zaradi izrazite asimetričnosti je bil iz izhodiščnega merskega inštrumenta najprej izločen indikator: »*Uživam, kadar lahko opazujem ljudi in spoznavam njihove navade.*« Po metodi glavnih osi sem zaradi nizkih vrednosti faktorskih uteži nadalje izločil indikatorje 16 e, 16 g, 17 e ter 17 j, v novem koraku pa zaradi nizke vrednosti komunalitete še indikator 16 h. V predzadnjem koraku je bilo treba zaradi izjemno nizkih vrednosti faktorskih uteži odstraniti še 16 a, 17 a in 17 f⁴. Vendar v končnem koraku glede na vrednosti uteži nastaneta zgolj dve razsežnosti.

Tabela 7.4: Faktorske uteži indikatorjev potrebe po socialnih vezeh

Indikatorji	Faktorske uteži	
Kadar se mi zgodi kaj slabega, sem rad/-a blizu dobrih, zanesljivih prijateljev/-ic.		,61
Rad/-a imam ljudi, ki me občudujejo.	,65	
V stiku z ostalimi uživam bolj, kot si večina ljudi predstavlja.		,50
Imam močno potrebo po stiku z ljudmi, ki so navdušeni nad mano in mojimi dejanji.	,79	
Kadar kaj počnem, se pogosto primerjam s točno določenimi ljudmi.	,70	
Najraje sem obdan/-a z ljudmi, ki me imajo za pomembnega/-no in zabavnega/-o.	,70	
Pogosto se trudim, da bi me ljudje opazili in cenili.	,58	
Nisem rad/-a v družbi ljudi, ki me kritizirajo.	,55	
Kadar sem razburjen/-na, potrebujem okoli sebe druge ljudi.		,41
Prosti čas najraje preživljam v odkritem pogovoru z ljudmi.		,74
% pojasnjene variance	49,74	
Cronbachova alfa	0,81	0,60

Končni in dvorazsežni model predstavlja 49,74 % variance potrebe po socialnih vezeh. Cronbachova alfa za prvo razsežnost znaša 0,81, kar govori o močni zanesljivosti teh

⁴ Indikatorji so navedeni v prilogi A pod vprašanjema Q16 in Q17.

indikatorjev. Za drugo razsežnost znaša 0,6, kar pomeni, da je zanesljivost šibkejša, a sprejemljiva. Prva razsežnost je razsežnost *pozornosti v družbenih odnosih*. Indikatorji merijo posameznikovo potrebo po pozornosti in odobravanju s strani drugih ljudi. Druga razsežnost je razsežnost *pozitivne stimulacije*. Indikatorji merijo posameznikovo potrebo po stiku z drugimi, od katerih dobijo občutek lagodja.

Iz vsake razsežnosti sem tvoril posebno spremenljivko. Za prvo razsežnost sem indikatorje seštel in jih delil z njihovim skupnim številom. Enako sem storil tudi za drugo razsežnost. Tako sem dobil dve sestavljeni spremenljivki: »pozornost v družbenih odnosih« in »pozitivna stimulacija«.

Tabela 7.5: Deskriptivna statistika spremenljivk kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih in pozitivne stimulacije (n = 44)

Spremenljivka	Kolektivno opolnomočenje	Potreba po moči	Ambicioznost	Pozornost v družbenih odnosih	Pozitivna stimulacija
Povprečje	3,20	3,10	3,24	3,34	3,40
Standardni odklon	,76	,76	,49	,69	,57
Minimum	1,00	1,10	2,00	1,33	2,00
Maksimum	4,43	4,80	4,17	4,83	4,50

7.3 Preverjanje hipotez in ugotovitve

Pred preverjanjem hipotez sem sprva preveril korelacije med posameznimi sestavljenimi spremenljivkami. Bivariatna korelacijska analiza je na osnovi vrednosti Pearsonovega koeficienta korelacije pokazala, da obstaja statistično značilna povezanost med sestavljenima spremenljivkama »pozornost v družbenih odnosih« ter »potreba po moči« ($r = 0,42$; $p < 0,01$). Zaradi majhnega vzorca ($n = 44$) so sicer vrednosti statističnih značilnosti pričakovano visoke. Tako je razvidno, da obstaja nekaj vsebinsko pomembnih povezav med spremenljivkami, ki so statistično značilne pri še sprejemljivem tveganju med 5 % in 10 %. Na primer med kolektivnim opolnomočenjem in potrebo po moči je prisotna pozitivna šibka povezanost ($r = 0,28$; $p = 0,06$). Šibka marginalno značilna povezanost je prisotna tudi med ambicioznostjo ter potrebo po moči ($r = 0,26$; $p = 0,08$) ter pozitivno stimulacijo in kolektivnim opolnomočenjem ($r = 0,25$; $p = 0,1$), pri čemer je slednja še negativno povezana s potrebo po moči ($r = -0,28$; $p = 0,08$). Ob tem velja opozoriti še na dve sicer statistično neznačilni, a vsebinsko zanimivi povezavi: pozornost ni povezana samo s potrebo po moči,

saj se šibka povezava nakazuje tudi s kolektivnim opolnomočenjem ($r = 0,19$; $p = 0,22$), hkrati pa je pozitivna stimulacija negativno povezana z ambicioznostjo ($r = -0,22$; $p = 0,16$).

Tabela 7.6: Korelacijska matrika za spremenljivke aktivne participacija, kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih in pozitivne stimulacije ($n = 44$)

		[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]
Aktivna participacija [1]	r	1					
	p						
Kolektivno opolnomočenje [2]	r	,11	1				
	p	,50					
Potreba po moči [3]	r	,14	,28	1			
	p	,35	,06				
Ambicioznost [4]	r	,05	-0,1	,26	1		
	p	,75	,96	,08			
Pozornost v d.o. [5]	r	,02	,19	,42	,07	1	
	p	,88	,22	,01	,65		
Pozitivna stimulacija [6]	r	-,12	,25	-,28	-,22	,05	1
	p	,43	,10	,06	,16	,77	

Za preverjanje hipotez sem uporabil linearno regresijsko analizo. Uporabil sem metodo »Enter«, kjer se je vse neodvisne spremenljivke vneslo naenkrat in preverilo njihov vpliv na odvisno spremenljivko. Odvisna spremenljivka je v mojem primeru »kolektivno opolnomočenje«, neodvisne spremenljivke pa so »potreba po moči«, »ambicioznost«, »pozornost«, »pozitivna stimulacija« in »aktivna participacija«. Poleg neodvisnih spremenljivk sem vpeljal še kontrolni spremenljivki »spol« in »starost«.

Tabela 7.7: Linearna regresija za spremenljivke aktivne participacije, kolektivnega opolnomočenja, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih, pozitivne stimulacije, spola in starosti

R	R ²	Prilagojeni R ²	Std. napaka
,56	,32	,19	,69

Najpomembnejši podatek prve tabele je prilagojeni determinacijski koeficient (R^2), ki nam pokaže, da spremenljivke aktivne participacije, potrebe po moči, ambicioznosti, pozornosti v družbenih odnosih in pozitivne stimulacije pojasnijo 19 % variance spremenljivke kolektivnega opolnomočenja. Preostane tako še 81 % nepojasnjene variabilnosti kolektivnega opolnomočenja.

opolnomočenja, ki je posledica vplivov spremenljivk, ki niso bile vključene v regresijski model.

Vrednost F-statistike je pokazala, kako se moj teoretični model prilega dejanskim podatkom. V tem primeru se teoretični model statistično značilno prilega podatkom pri vrednosti statistične značilnosti 0,04.

Tabela 7.8: Koeficienti linearne regresijske analize

	Nestandardizirani koeficienti		Stand. koeficient	t	p
	B	SE(B)	Beta		
(konstanta)	2,30	1,38		1,66	,11
Aktivna participacija	,12	,13	,13	,96	,35
Potreba po moči	,22	,18	,22	1,23	,23
Ambicioznost	−,07	,23	−,04	−,30	,77
Pozornost v družb.od.	,17	,18	,15	,90	,37
Pozitivna stimulacija	,36	,21	,27	1,69	,10
Spol	−,56	,25	−,34	−2,24	,03
Starost	−,02	,02	−,12	−,78	,44

Iz tabele s koeficienti je razvidno, da so vsi ocenjeni standardizirani regresijski koeficienti (stolpec »Beta« v Tabeli 7.8) statistično neznačilni z izjemo kontrolne spremenljivke spola, ki je značilna pri vrednosti $p < 0,03$. Tukaj nastopa predvsem problem velikosti vzorca ($n = 44$), zaradi česar so lahko tudi močnejše povezave na vzorcu neznačilne. Zaradi tega sem se odločil, da interpretiram predvsem absolutne vrednosti beta koeficientov, ki nakazujejo nekatere vplive. Večji kot je standardizirani koeficient, večji vpliv ima neodvisna spremenljivka na odvisno. Izmed neodvisnih spremenljivk sta najpomembnejši pozitivna stimulacija in potreba po moči. Razvidno je, da ima pozitivna stimulacija ($\beta = 0,27$; $p < 0,1$) nekoliko večji vpliv kot potreba po moči ($\beta = 0,22$; $p < 0,23$). Obenem je vpliv teh dveh dejavnikov večji od pozornosti ($\beta = 0,15$; $p < 0,37$) in aktivne participacije ($\beta = 0,13$; $p < 0,35$). Vpliva ambicioznosti ni ($\beta = -0,04$; $p < 0,77$). Izmed kontrolnih spremenljivk ima največji negativen vpliv na kolektivno opolnomočenje spremenljivka spol ($\beta = -0,34$; $p < 0,03$). Pri moških se bo bolj verjetno razvil občutek kolektivnega opolnomočenja, kot pri ženskah. Beta koeficienti tako nakazujejo pozitivne vplive neodvisnih spremenljivk, vendar pa so ti vplivi statistično neznačilni.

Glede na statistično značilnost nobena izmed neodvisnih spremenljivk (razen kontrolne spremenljivke spola) ne vpliva na kolektivno opolnomočenje. Aktivna participacija ne vpliva na kolektivno opolnomočenje, prav tako na kolektivno opolnomočenje ne vpliva nobena izmed razsežnosti dosežkovne motivacije.

Speer (2000) je trdil, da veliko vlogo pri aktivni participaciji igra posameznikovo družbeno okolje ter da delovanje v skupinah vodi v večje opolnomočenje. Pri delovanju v skupinah pride do ustvarjanja medsebojnih vezi. Izražanje čustev in pisanje, denimo v spletni skupnosti, ima lahko učinek olajšanja in krepi vezi med uporabniki (Barak in drugi 2008), kar je pomemben dejavnik kolektivnega opolnomočenja. Zato sem sklepal, da bo aktivna participacija pozitivno vplivala na kolektivno opolnomočenje, česar pa glede na dobljene rezultate ne morem potrditi, saj se je nakazal le pozitiven vpliv aktivne participacije, ki pa ni bil statistično značilen. Mislim, da je za razvoj kolektivnega opolnomočenja potrebno aktivno sodelovanje znotraj podporne skupine, saj se brez tega težko spletejo nove medsebojne vezi. Posamezniki se težje vključijo v skupino in brez tega tudi težje pridobijo občutek pripadanja. Pasivna participacija jim tega ne more prinesiti, saj pri pasivnem spremljanju ni nobenega stika z drugimi člani podporne skupine. Brez aktivnega sodelovanja lahko posamezniki le dostopajo do nekaterih informacij, s tem pa izpolnjujejo le eno razsežnost kolektivnega opolnomočenja.

H2 je sestavljena iz treh podhipotez. Prva podhipoteza – H2a se je osredotočala na pozitivno povezavo med potrebo po moči in kolektivnim opolnomočenjem. Vpliv potrebe po moči na kolektivno opolnomočenje je bil statistično neznačilen, nakazal se je le njen pozitiven vpliv. Argumentirano je bilo, da je potreba po moči s kolektivnim opolnomočenjem povezana predvsem v smislu, da ljudje iščejo ugled, avtoriteto in nadzor, kar pomeni, da lahko vplivajo na poteke dogodkov in na druge ljudi v skupini. Tako bi lahko uporabniki s svojim znanjem postajali vodje skupin oz. osebe, na katere bi se obračali ostali in bi nato s skupnimi močmi lahko delovali na svoje okolje. Mogoče je, da so uporabniki spletnih podpornih skupin tako močno povezani, da ne prihaja do nekakšne delitve moči ali hotenja prevzemanja nadzora. Ker indikatorji niso merili moči direktno na forumu, je možno tudi, da so respondenti nekatera vprašanja doživljali bolj kot institucionalno moč (oz. moč, ki jo želijo imeti v organizaciji/delovnem mestu) ali da niso upoštevali konteksta foruma in so se osredotočali na to, kaj velja za njih na splošno. Podhipoteza H2a je v luči teh podatkov zavrnjena.

Druga podhipoteza – H2b govori o pozitivni povezavi med potrebo po socialnih vezeh in kolektivnim opolnomočenjem. Potreba po socialnih vezeh je bila v faktorski analizi razčlenjena še na dve razsežnosti. To sta pozornost in pozitivna stimulacija. Pozornost se nanaša na ljudi, ki iščejo odobravanje in pozornost s strani drugih posameznikov. V primeru pozornosti je bil odkrit pozitiven vpliv na kolektivno opolnomočenje, ki pa ni bil statistično značilen. Pozitivna stimulacija opredeljuje posameznikovo potrebo po intimnem stiku z drugimi. Njen vpliv je bil prav tako pozitiven, vendar statistično neznačilen. Vzrok za to lahko iščemo v naravi indikatorjev socialnih vezi. Ti so se nanašali na bolj intimne in neposredne »face-to-face« odnose (npr. »Prosti čas najraje preživljam v odkritem pogovoru z ljudmi«), kar pa ni nujno, da se prevede v okolje spletnega komuniciranja. Povsem možno je, da respondenti dojemajo medsebojno povezovanje na spletnem forumu precej bolj neosebno in da se povezujejo zgolj zaradi interesnih razlogov, ne pa z namenom iskanja in vzpostavljanja intimnejših vezi. H2b je prav tako zavrnjena.

H2c izpostavlja pozitiven vpliv potrebe po dosežkih na kolektivno opolnomočenje. Ključne značilnosti potrebe po dosežkih so med drugim želja po zmagi, ambicioznost in tekmovalnost. Faktorska analiza je pokazala več razsežnosti potrebe po dosežkih, iz katere sem izločil ključno razsežnost ambicioznosti, ki zajema prav željo po zmagi in tekmovalnost. Glavna funkcija te potrebe je, da posameznik doseže svoj cilj. Domneval sem, da bodo ljudje z visoko potrebo po dosežkih poskušali cilje doseči na vsak način. Eden izmed teh načinov je medsebojno sodelovanje članov skupine. Pričakoval sem, da bodo tovrstni ljudje veliko bolj odprti in željni sodelovati z drugimi ter tako dosegli svoje in skupinske cilje. Rezultati so pokazali nasprotno sliko. Med ambicioznostjo in kolektivnim opolnomočenjem ni bilo povezave. To pove, da med potrebo po dosežkih in kolektivnim opolnomočenjem ni povezave. Razlog je lahko v neambicioznosti raziskovanih uporabnikov ali njihovi premajhni motivaciji po uspehu. Mogoče je tudi, da v okviru forumov zadanih ciljev ne izpolnjujejo in zaradi tega tudi ne doživljajo občutka kolektivnega opolnomočenja. H2c je zavrnjena.

Glede na to, da so zavrnjene vse podhipoteze H2a, H2b in H2c, zavračam tudi glavno hipotezo H2. Dosežkovna motivacija v mojem primeru ne vpliva na kolektivno opolnomočenje, saj nobena izmed njenih razsežnosti oz. potreb ne vpliva na kolektivno opolnomočenje.

8 Sklep

Predvideval sem, da dosežkovna motivacija in aktivna participacija pozitivno vplivata na kolektivno opolnomočenje. Rezultati analize izbranih spletnih podpornih skupin in njihovih uporabnikov govorijo drugače. Nobene izmed zastavljenih hipotez ni bilo mogoče empirično potrditi. Nakazali so se pozitivni vplivi, ki pa niso bili statistično značilni. Tako statistično značilne povezave med aktivno participacijo in kolektivnim opolnomočenjem nisem odkril. Prav tako je bila statistično neznačilna tudi povezava med dosežkovno motivacijo in kolektivnim opolnomočenjem. Razloge za tovrstne rezultate sem iskal v uporabnikih, metodah in uporabljenih indikatorjih in poskušal poiskati možna pojasnila za dobljene rezultate.

Za izpolnjevanje kolektivnega opolnomočenja se mi aktivna participacija zdi ključnega pomena, saj se brez nje posamezniki težko vključijo v skupino in doživijo občutek pripadanja. Stik z drugimi uporabniki posameznikom prinaša nove možnosti za razvoj prijateljstev. Omogoča jim direktno povezavo z ljudmi, ki so podobne izkušnje že doživeli, obenem pa pogovor z drugimi prinaša nekaj časa, ko lahko pozabijo na težave. V spletne podporne skupine se uporabniki vključujejo tudi z določenimi nameni – ali je to cilj poiskati določene informacije, spoznati nove osebe ali pa je to iskanje pozornosti in ugleda ter priznanja s strani drugih uporabnikov. V spletno podporno skupino lahko prihajajo ljudje, ki iščejo nove stike, ki jih v življenju zunaj spleta mogoče ne najdejo. Tako se poskušajo vključevati in sodelovati s skupino. Prav tako se v spletnih podpornih skupinah najdejo ljudje, ki poskušajo dokazati in predstaviti svoje znanje o določeni tematiki, ter tako postajajo vodilni člani tovrstne skupine. Le vpliv ambicioznosti ni bil prisoten, kar bi lahko pomenilo, da imajo uporabniki premajhno motivacijo po doseganju svojih ciljev ali pa z zagretim zasledovanjem cilja zavirajo delovanje skupine.

Za nadaljnje raziskovanje in bolj veljavne ter zanesljive rezultate bi predlagal, da se merski inštrument za kolektivno opolnomočenje predvsem vsebinsko izboljša. Treba bi ga bilo izboljšati tako, da bi pokrival vse razsežnosti pojma kolektivnega opolnomočenja. Vseboval bi lahko še indikatorje, ki bi merili posameznikovo možnost dostopanja do informacij, in več indikatorjev za merjenje posameznikovega občutka pripadanja in vključenosti v skupino. Obenem so mogoče bili uporabljeni indikatorji za potrebo po moči preveč splošni in premalo

usmerjeni v specifično moč na spletnih skupnostih. To bi lahko pomagalo anketirancem pri opredeljevanju te moči (sedaj so mogoče razmišljali o moči kot moči na delovnem mestu ali organizaciji). Podobno velja tudi za potrebo po socialnih vezeh, kjer so indikatorji merili predvsem »face-to-face« odnose in se premalo posvečali odnosom v spletni podporni skupini. Indikatorje bi lahko prilagodil interakcijam, ki se odvijajo na spletu in niso tako neposredne narave. Seveda pa je bil eden izmed ključnih vzrokov za rezultate tudi velikost vzorca. Z večjim vzorcem bi lahko nekatere močne povezave postale statistično značilne. Problem bi lahko tičal tudi v raziskovanih spletnih skupnostih, kot so Cosmopolitan, Siol, Diva forum itd., ki pravzaprav niso izključno spletne podporne skupine, vendar vsebujejo njihove elemente, saj imajo podforume, namenjene prav vprašanjem zdravja in drugih osebnih težav. Raziskavo bi lahko naredil na spletnih skupnostih (npr. Med.Over.Net – <http://med.over.net>), ki so večinoma namenjeni izmenjavi opore.

Kljub zavrženim hipotezam je diplomsko delo podalo pomemben vpogled v razpršene tematizacije kolektivnega opolnomočenja in poskušalo povezati kolektivno opolnomočenje z nekaterimi vsakdanjimi motivacijskimi dejavniki in participacijo v okviru spletnih podpornih skupin. Pozitivni vplivi dosežkovne motivacije in aktivne participacije nam sporočajo, da je področje kolektivnega opolnomočenja v spletnih podpornih skupinah navsezadnje vredno raziskovanja. Glede na to, da so spletne podporne skupine zelo dostopni prostori, kjer lahko ljudje dajejo in prejemajo socialno oporo, mislim, da je to področje izjemno pomembno v današnjem času, ko ljudje preživljamo vedno več časa na svetovnem spletu. Vedno pogosteje nam omogočajo premagovanje ovir, druženje in reševanje problemov. Ponujajo mnogo informacij in prostor, kjer se ljudje, ki drugače ne bi prosili za pomoč, lahko združujejo v skupine, ki pod okriljem anonimnosti lažje komunicirajo. Participacija v tovrstnih skupinah omogoča posamezniku, da spozna nove ljudi, ki jih pestijo podobne težave, in z njimi vzpostavi stik. Preko sodelovanja lahko ljudje dosegajo zastavljene cilje in tako izpolnjujejo svoje potrebe po dosežkih ali pridobivanju ugleda med množico posameznikov. Prav zaradi tega je to idealni prostor za raziskovanje kolektivnega opolnomočenja, ki brez skupine navsezadnje ne more delovati.

9 Literatura

- 1) Barak, Azy, Meyran Boniel-Nissim in John Suler. 2008. Fostering empowerment in online support groups. *Computers in human behavior* 24 (5): 1867-1883.
- 2) Bartlett, Yvonne Kiera in Neil S. Coulson. 2011. An investigation into the empowerment effects of using online support groups and how this affects health professional / patient communication. *Patient Education and Counseling* 83 (1): 113-119.
- 3) Beeker, Carolyn, Carolyn Guenther-Grey in Anita Raj. 1998. Community Empowerment Paradigm Drift And The Primary Prevention Of HIV/Aids. *Social Science And Medicine* 46 (7): 831-842.
- 4) Bellamy, Chyrell D. in Carol T. Mowbray. 1999. Supported education as an empowerment intervention for people with mental illness. *Journal of Community Psychology* 26 (5): 401-413.
- 5) Bishop, Jonathan. Increasing participation in online communities: A framework for human-computer interaction. *Computers in human behavior* 23 (4): 1881-1893.
- 6) Blanchard, Anita L. in M. Lynne Markus. 2002. Sense of Virtual Community – Maintaining the Experience of Belonging. *Proceedings of the 35th Hawaii International Conference on System Sciences*. Dostopno prek: http://www.hicss.hawaii.edu/HICSS_35/HICSSpapers/PDFdocuments/OSVWE04.pdf (17. april 2013).
- 7) Blanchard, Anita L., Jennifer L. Welbourne in Marla B. Wadsworth. 2013. Motivations in virtual health communities and their relationship to community, connectedness and stress. *Computers in Human Behavior* 29 (1): 129-139.
- 8) Boehm, Amnon in Lee H. Staples. 2004. Empowerment: The Point of View of Consumers. *Families in Society* 85 (2): 270-280.

- 9) Cooke, Betty D., Marilyn Martin Rossmann, Hamilton I. McCubbin in Joan M. Patterson. 1988. Examining the Definition and Assessment of Social Support: A Resource for Individuals and Families. *Family Relations* 37 (2): 211-216.
- 10) Coulson, Neil S. in Sumaira Malik. 2012. Health-Related Online Support Communities. V *Encyclopedia of Cyber Behavior*, ur. Zheng Yan, 671-688. Albany: IGI Global.
- 11) Foster-Fishman, Pennie G., Deborah A. Salem, Susan Chibnall, Ray Legler in Courtney Yapchai. 1998. Empirical Support for the Critical Assumptions of Empowerment Theory. *American Journal of Community Psychology* 26 (4): 507-536.
- 12) Gutierrez, Lorraine M. 1990. Working with Women of Color: An Empowerment Perspective. *Social work* 35 (2). Dostopno prek: <http://trousculp.weebly.com/uploads/3/3/0/5/3305547/6656470.pdf> (14. april 2012).
- 13) Hartnett, Maggie. 2012. Relationships Between Online Motivation, Participation, and Achievement: More Complex than You Might Think. *Journal of Open, Flexible and Distance Learning* 16 (1). Dostopno prek: <http://journals.akoatearora.ac.nz/index.php/JOFDL/article/view/90/61> (19. april 2013).
- 14) Hars, Alexander in Shaosong Ou. 2001. Working for Free? – Motivations of Participating in Open Source Projects. *Proceedings of the 34th Hawaii International Conference on System Sciences*. Dostopno prek: http://www.hicss.hawaii.edu/hicss_34/pdfs/incde05.pdf (25. november 2011).
- 15) Hill, Craig A. 1987. Affiliation Motivation: People Who Need People ... But in Different Ways. *Journal of Personality and Social Psychology* 52 (5): 1008-1018.
- 16) Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 103-125.

- 17) Hur, Mann Hyung. 2006. Empowerment in Terms of Theoretical Perspectives: Exploring a Typology of the Process and Components Across Disciplines. *Journal of Community Psychology* 34 (5): 523-540.
- 18) Hrastinski, Stefan. 2008. *What is online participation and how may it be studied in e-learning settings?* Dostopno prek: <http://is2.lse.ac.uk/asp/aspecis/20080174.pdf> (18. april 2013).
- 19) Ishii, Kenichi. Uses and Gratifications of Online Communities in Japan. 2008. *Observatorio* 2 (3): 25-37.
- 20) Jha, Sumi. Need for Growth, Achievement, Power and Affiliation: Determinants of Psychological Empowerment. *Global Business Review* 11 (3): 379-393.
- 21) Kittur, Aniket, Ed Chi, Bryan A. Pendleton, Bongwon Suh in Todd Mytkowicz. *Power of the Few vs. Wisdom of the Crowd: Wikipedia and the rise of the Bourgeoisie*. Dostopno prek: <http://www.chrisbirke.com/whitepapers/2008%20-%20Power%20of%20the%20Few%20vs.%20Wisdom%20of%20the%20Crowd.pdf> (26. junij 2013).
- 22) Laverack, Glenn in Nina Wallerstein. 2001. Measuring community empowerment: a fresh look at organizational domains. *Health Promotion International* 16 (2): 179-185.
- 23) Leung, Louis. 2009. User-generated content on the internet: an examination of gratifications, civic engagement and psychological empowerment. *New Media Society* 11 (8): 1327-1347.
- 24) Levine, Murray, Douglas D. Perkins in David V. Perkins. 2005. *Principles of Community Psychology*. New York: Oxford University Press.
- 25) Li, Xigen. 2010. Factors Influencing the Willingness to Contribute Information to Online Communities. *New Media Society* 13 (2): 279-296.

- 26) Lounsbury, David in Shannon Gwin Mitchell. 2010. Community Psychology. V *Encyclopedia of Cross-Cultural School Psychology*, ur. Caroline S. Clauss-Ehlers, 249-251. Dostopno prek: http://link.springer.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/referenceworkentry/10.1007/978-0-387-71799-9_82 (17. april 2013).
- 27) Maslow, A. H. 1943. A Theory of Human Motivation. *Psychological review* 50 (4): 370-396.
- 28) McMillan, David W. in David M. Chavis. 1986. Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology* 14 (1): 6-23.
- 29) Mo, Phoenix K.H. in Neil S. Coulson. 2010. Empowering processes in online support groups among people living with HIV/AIDS: A comparative analysis of lurkers and posters. *Computers in Human Behavior* 26 (5): 1183-1193.
- 30) Nov, Oded. 2007. What Motivates Wikipedians? *Communications of the ACM* 50 (11). Dostopno prek: http://faculty.poly.edu/~onov/Nov_Wikipedia_motivations (23. december 2011).
- 31) Peterson, N. A., John B Lowe in Mary L. Aquilino. 2005. Linking social cohesion and gender to intrapersonal and interactional empowerment: Support and new implications for theory. *Journal of Community Psychology* 33 (2): 233-244.
- 32) Preece, Jenny, Blair Nonnecke in Dorine Andrews. 2003. The top five reasons for lurking: improving community experiences for everyone. *Computers in Human Behavior* 20 (2): 201-223.
- 33) --- 2006. Non-public and public online community participation: Needs, attitudes and behavior. *Electronic Commerce Research* 6 (1): 7-20.
- 34) Radin, Patricia. 2005. »To me, it's my life«: Medical communication, trust, and activism in cyberspace. *Social Science & Medicine* 62 (3): 591-601.

- 35) Rafaeli, Sheizaf in Yaron Ariel. 2008. Online Motivational Factors: Incentives for Participation and Contribution in Wikipedia. *Psychological aspects of cyberspace: Theory, research, applications*. Dostopno prek: <http://gsb.haifa.ac.il/~sheizaf/cyberpsych/11-Rafaeli&Ariel.pdf> (23. december 2011).
- 36) Ray, J.J. 1979. A Quick Measure of Achievement Motivation - Validated in Australia and Reliable in Britain and South Africa. *Australian Psychologist* 14 (3): 337-344.
- 37) Rissel, Christopher. 1994. Empowerment: the holy grail of health promotion?. *Health Promotion International* 9 (1): 39-47.
- 38) Schmidt C., Laura in Irene Hanson Frieze. 1997. A Meditational model of power, affiliation and achievement motives and product involvement. *Journal of business and Psychology* 11 (4): 425-446.
- 39) Speer, Paul W. 2000. Intrapersonal and interactional empowerment: implications for theory. *Journal of Community Psychology* 28 (1): 51-61.
- 40) Tanis, Martin. 2007. Online Social Support Groups. V *Oxford Handbook of Internet Psychology*, ur. Adam Joinson, Katelyn McKenna, Tom Postmes in Ulf-Dietrich Reips, 139-153. Oxford: Oxford University Press.
- 41) --- 2008. Health-Related On-Line Forums: What's the Big Attraction?. *Journal of Health Communication* 13 (7): 698-714.
- 42) --- 2011. Finding care for the caregiver? Active participation in online health forms attenuates the negative effect of caregiver strain on wellbeing. *Communications* 36 (1): 51-66.
- 43) van Uden-Kraan, C.F., C.H.C. Drossaert, E. Taal, E.R. Seydel in M.A.F.J. van de Laar. 2008. Self-Reported Differences in Empowerment Between Lurkers and Posters in Online Patient Support Groups. *Journal of Medical Internet Research* 10 (2). Dostopno prek: <http://www.jmir.org/2008/2/e18/> (16. avgust 2012).

- 44) --- 2009. Participation in online patient support groups endorses patients' empowerment. *Patient Education and Counseling* 74 (1): 61-69.
- 45) Zimmerman, Marc A., Amy J. Schulz, Barbara A. Israel in Barry Checkoway. 1994. Health Education and Community Empowerment: Conceptualizing and Measuring Perceptions of Individual, Organizational, and Community Control. *Health Education Quarterly* 21 (2): 149-170.
- 46)--- 1995. Empowerment as a Multi-Level construct: Perceived Control at the Individual, Organizational and Community Levels. *Health Education Research* 10 (3): 309-327.

Priloga A: vprašalnik spletne ankete

Q1 - Najprej vas prosimo, da nam zaupate ime foruma, na katerem ste izvedeli za to anketo:

Naslednja vprašanja sprašujejo po vaši uporabi in aktivnostih na spletnem forumu. Pri vsakem vprašanju izberite en odgovor.

Q2 - Ali ste že kdaj objavili kakšno sporočilo na spletnem forumu?

da
ne

Q3 - Približno koliko sporočil ste v zadnjem mesecu objavili na spletnem forumu?

nič
nekaj sporočil, vendar manj kot eno sporočilo na teden
eno sporočilo na teden
več sporočil na teden, vendar ne vsak dan
vsak dan eno sporočilo
vsak dan več sporočil

Q4 - Kako pogosto se prijavite na spletni forum?

manj kot enkrat na mesec
nekajkrat na mesec
enkrat na teden
nekajkrat na teden
vsak dan
večkrat na dan

Q5 - Približno koliko časa na dan ste v preteklem tednu porabili na spletnem forumu?

manj kot 10 minut
10 do 30 minut
31 do 60 minut
1 do 2 uri
2 do 3 ure
več kot tri ure

Q6 - Približno kako dolgo ste že uporabnik spletnega foruma?

en mesec ali manj
pol leta
eno leto
2 leti
3 do 5 let
pet let ali več

Q7 - Spodaj je navedenih še nekaj trditvev o spletnem forumu ____. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni "sploh ne drži", 5 pa "popolnoma drži", ocenite, v kolikšni meri trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

	1 - Sploh ne drži	2 - Ne drži	3 - Niti niti	4 - Drži	5 - Popolnoma drži
a) Uporaba foruma je postala moja dnevna rutina.					
b) Na forumu se počutim kot del skupnosti.					
c) Bilo bi mi žal, če jutri ne bi bilo več foruma.					
d) Redno se vključujem v debate na forumu.					

Q8 - Sledeče trditve predstavljajo vlogo spletnega foruma v življenju posameznika in družbe. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni "sploh ne drži", 5 pa "popolnoma drži", ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

	1 - Sploh ne drži	2 - Ne drži	3 - Niti niti	4 - Drži	5 - Popolnoma drži
a) Kar želimo doseči člani foruma, se mi zdi pomembno.					
b) Moč za spremembe v širši javnosti leži v medsebojnih povezavah med ljudmi na forumu.					
c) Zaradi drugih članov na forumu lahko posameznik postane močnejši v širšem okolju.					
d) Preko medsebojnega sodelovanja smo lahko člani foruma slišani v širši javnosti.					
e) Preko organiziranega sodelovanja z drugimi člani foruma lahko pridobim moč in vpliv v širši družbi.					
f) Moč foruma je v skupnem sodelovanju in ne v posameznih članih.					
g) Preko medsebojnega sodelovanja na forumu lahko pridobim moč za družbene spremembe.					

Sedaj sledi sklop vprašanj o vašem zdravstvenem stanju in o tem, kako se soočate z različnimi zdravstvenimi težavami.

Q9 - Kakšno je vaše splošno zdravstveno stanje?

- Zelo dobro
- Dobro
- Srednje
- Slabo
- Zelo slabo
- Ne vem
- Ne želim odgovoriti

Q10 - Ali imate kakšno dolgotrajno bolezen ali dolgotrajno zdravstveno težavo?

Za dolgotrajno bolezen ali dolgotrajno zdravstveno težavo se šteje taka bolezen/težava, ki traja ali se pričakuje, da bo trajala 6 mesecev ali več.

- Da
- Ne
- Ne vem
- Ne želim odgovoriti

Q11 - V kolikšni meri ste v zadnjih 6 mesecih ali dlje ovirani zaradi zdravstvenih težav pri običajnih aktivnostih?

- Zelo oviran
- Zmerno oviran
- Sploh nisem oviran
- Ne vem
- Ne želim odgovoriti

Q12 - Prosimo, da razmislite o naslednjih trditvah, ki se tičejo vašega ravnanja, ko gre za zdravje. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni "sploh ne drži", 5 pa "popolnoma drži", ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

1 - Sploh ne drži 2 - Ne drži 3 - Niti niti 4 - Drži 5 - Popolnoma drži

- a) Rad/-a sprejemam lastne zdravstvene odločitve.
- b) Pri soočanju z zdravstvenimi težavami se lahko zanesem na lastne sposobnosti.
- c) Vse zdravstvene probleme, s katerimi se soočam, sem sposoben/-na razrešiti.
- d) V primeru bolezni se znajdem bolje kot drugi.
- e) Z reševanjem zdravstvenih težav ne odlašam, temveč se jih lotim takoj.
- f) Ljudje zaupajo mojim zdravstvenim nasvetom.
- g) Raje sam/-a skrbim za svoje zdravje in delam lastne napake, kakor da poslušam tuje napotke.
- h) Prepričan/-na sem, da se z nepričakovanimi zdravstvenimi situacijami zlahka soočam.
- i) Kar se mi bo zgodilo v prihodnosti, je večinoma odvisno od mene.
- j) Zlahka najdem način, kako se soočiti z mojo zdravstveno situacijo.
- k) Zaradi svoje iznajdljivosti se lahko soočam z nepredvidljivimi zdravstvenimi težavami.
- l) Pred skupino ljudi težko govorim o svojem zdravju.

Q13 - V nadaljevanju vam bomo našteali nekaj trditev, ki opisujejo vaše dojemanje sebe in vašo prepričanja. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni "sploh ne drži", 5 pa "popolnoma drži", ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

1 - Sploh ne drži 2 - Ne drži 3 - Niti niti 4 - Drži 5 - Popolnoma drži

- a) Če bi dobil/-a priložnost za to, bi bil/-a dober voditelj/-ica.
- b) Rad/-a načrtujem stvari in odločam, kaj naj bi drugi ljudje počeli.
- c) Rad/-a sem v središču pozornosti.
- d) Rad/-a bi počel/-a kaj tako pomembnega, da bi se ljudje zgledovali po meni.
- e) V tem, da vplivam na druge ljudi, najdem zadovoljstvo.
- f) Uživam v debati z drugimi, da bi jih prepričal/-a v svoj prav.
- g) Veselilo bi me imeti oblast nad drugimi.
- h) Rad/-a ukazujem in skrbim, da vse normalno teče.
- i) Želim biti ugledna oseba v svoji skupnosti.

1 - Sploh ne drži 2 - Ne drži 3 - Niti niti 4 - Drži 5 - Popolnoma drži

j) Rad/-a imam, da me občudujejo zaradi mojih dosežkov.

k) V svoji skupini sem običajno jaz vodja.

Q14 - Naslednje trditve se nanašajo na vaše navade. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 pomeni »Popolnoma drži«, ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

1 - Sploh ne drži 2 - Ne drži 3 - Niti niti 4 - Drži 5 - Popolnoma drži

a) Udobje mi je pomembnejše od uspešnosti.

b) Zadovoljen/-na sem s tem, da nisem uspešnejši/-a kot večina ljudi pri svojem delu.

c) Rad/-a tvegam.

d) Rad/-a pomagam pri izboljšavah v skupini, ki ji pripadam.

e) Trudim se, da bi spoznal/-a ljudi, ki bi mi lahko koristili pri moji karieri.

f) Tudi če mislim, da poznam odgovor, še vedno raje vprašam ostale za nasvet.

g) Postanem nemiren/-na, kadar imam občutek, da zapravljam čas.

h) Vedno sem trdno delal/-a, da sem bil/-a najboljši/-a med vrstniki (v šoli/organizaciji/poklicu).

i) Če mi ne bi ostali hodili v zelje, bi bil/-a bolj uspešen/-na.

j) Raje bi delal/-a s prijetnim, vendar manj sposobnim partnerjem kot s težavnim in bolj sposobnim partnerjem.

k) Sem zelo tekmovalen/-na.

l) V zahtevni situaciji rad/-a prevzamem pobudo in s tem odgovornost.

Q15 - Naslednje trditve se nanašajo na vaše navade. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 pomeni »Popolnoma drži«, ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas. Pri vsaki trditvi izberite en odgovor.

1 - Sploh ne drži 2 - Ne drži 3 - Niti niti 4 - Drži 5 - Popolnoma drži

a) Svoje delo in naloge načrtujem vnaprej.

b) Samega/-o sebe bi opisal/-a kot ambiciozno osebo.

c) Raje berem o uspešnosti drugih, kot pa da bi delal/-a na svoji uspešnosti.

d) Ljudje neradi priznajo, vendar sta za uspeh bolj pomembna sreča in biti na pravem mestu ob pravem času kot pa trdo delo.

e) Večina ljudi, ki me pozna, pravi, da sem ambiciozen/-na.

f) Življenje jemljem spontano, brez večjega načrtovanja.

g) Zvečer se običajno raje sprostim kot pripravim za naslednji dan.

Q16 - Pred vami so trditve, ki se nanašajo na vaše medosebne odnose. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni

»Sploh ne drži« in 5 pomeni »Popolnoma drži«, ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas.

	1 - Sploh ne drži	2 - Ne drži	3 - Niti niti	4 - Drži	5 - Popolnoma drži
a) Kadar se znajdem v težki situaciji, mi najbolj pomaga stik z drugimi.					
b) Kadar se mi zgodi kaj slabega, sem rad/-a blizu dobrih, zanesljivih prijateljev/-ic.					
c) Rad/-a imam ljudi, ki me občudujejo.					
d) V stiku z ostalimi uživam bolj, kot si večina ljudi predstavlja.					
e) Kadar se slabo odrežem pri pomembni zadevi, mi družba pomaga do boljšega počutja.					
f) Spoznavanje drugih ljudi je ena izmed najzanimivejših dejavnosti, ki mi pade na pamet.					
g) V stiku z ostalimi uživam bolj kot večina ljudi.					
h) Kadar se z nekom zblížam, se počutim, kot da sem dosegel/-la nekaj pomembnega.					

Q17 - Pred vami so trditve, ki se nanašajo na vaše medosebne odnose. Na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 pomeni »Popolnoma drži«, ocenite, v kolikšni meri sledeče trditve držijo za vas.

	1 - Sploh ne drži	2 - Ne drži	3 - Niti niti	4 - Drži	5 - Popolnoma drži
a) Kadar preživljam bolečo izkušnjo, mi pomaga, če mi nekdo stoji ob strani.					
b) Imam močno potrebo po stiku z ljudmi, ki so navdušeni nad mano in mojimi dejanji.					
c) Kadar kaj počnem, se pogosto primerjam s točno določenimi ljudmi.					
d) Najraje sem obdan/-a z ljudmi, ki me imajo za pomembnega/-no in zabavnega/-o.					
e) Zadovoljen/-na bi bil/-a, če bi lahko imel/-a čim več tesnih prijateljev/-ic.					
f) Pogosto se trudim, da bi me ljudje opazili in cenili.					
g) Nisem rad/-a v družbi ljudi, ki me kritizirajo.					
h) Kadar sem razburjen/-na, potrebujem okoli sebe druge ljudi.					
i) Prosti čas najraje preživljam v odkritem pogovoru z ljudmi.					
j) Zadovoljen/-na bi bil/-a, če bi se lahko spoprijateljil/-a, s komerkoli želim.					
k) Uživam, kadar lahko opazujem ljudi in spoznavam njihove navade.					

Za konec pa še nekaj kratkih vprašanj o vas.

Q18 - Kdaj ste bili rojeni? Prosimo, napišite letnico rojstva:

Letnico vpišite v obliki štirimestnega števila

Q19 - Spol:

Moški
Ženski

Q20 - Navedite zadnjo šolo, ki ste jo končali redno ali izredno:

Nedokončana osnovna šola
Dokončana osnovna šola
Nedokončana strokovna ali srednja šola
Dokončana 2 ali 3-letna strokovna šola
Dokončana 4-letna srednja šola
Nedokončana višja ali visoka šola
Dokončana 2-letna višja šola
Dokončana visoka šola, fakulteta, akademija

Q21 - Kakšen je vaš trenutni status?

Zaposleni/-a
Samozaposleni/-a
Kmetovalec/-ka
Otrok, učenec/-ka, dijak/-inja
Študent/-ka
Upokojenec/-ka
Pomagajoči/-a družinski/-a član/-ica
Brezposleni/-a
Gospodinja
Nezmožni za delo zaradi starosti, bolezni, invalidnosti
Drugo: